

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

**Sociální podnikání jako společensky
odpovědné a udržitelné podnikání**

Diplomová práce

Bc. Magdaléna Vilímovská

Vedoucí práce: doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc.

Studijní program: Studia občanské společnosti

Praha 2023

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text v plné verzi nebo její části.

V Praze dne 5. května 2023

.....

Poděkování

*Ráda bych na tomto místě poděkovala paní doc. Ing. Marii Dohnalové, CSc.
za odborné vedení, ochotu, vstřícnost, cenné rady a podporu v průběhu vypracování
diplomové práce.*

Také děkuji mé rodině a přátelům za podporu při studiu.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na porovnání konceptu sociálního podnikání s konceptem společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem. Teoretická část se zabývá občanským sektorem, sociální ekonomikou, sociálním podnikáním a společenskou odpovědností a udržitelností firem. V empirické části je nejprve provedeno porovnání principů a indikátorů sociálního podnikání s evropskými standardy udržitelnosti ESRS. Následně jsou témata a oblasti těchto standardů identifikována prostřednictvím analýzy u konkrétních aktivit tří vybraných sociálních podniků. Výzkum má za cíl zjistit zda, a případně jak, se shodují aktivity sociálních podniků se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS. Výsledky výzkumu ukazují, že zkoumané sociální podniky ve všech tematických oblastech environmentálního, sociálního a ekonomického pilíře skrze své aktivity společenskou odpovědnost a udržitelnost podle daných kritérií naplňují.

Abstract

The thesis focuses on comparing the concept of social entrepreneurship with the concepts of corporate social responsibility and sustainability. The theoretical part describes the civil sector, social economy, social entrepreneurship, and corporate social responsibility and sustainability. In the empirical part, the principles and indicators of social entrepreneurship are compared with European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Subsequently, the topics and areas of these standards are identified through thematic analysis of specific activities of three selected social enterprises. The research aims to determine whether, and if so, how, the activities of social enterprises correspond with the principles of corporate social responsibility and sustainability according to ESRS. The results of the research show that the analysed social enterprises in all thematic areas of the environmental, social and economic pillars meet the social responsibility and sustainability criteria through their activities.

Rozsah práce: 88 ns

Klíčová slova

sociální podnikání; sociální ekonomika; sociální podnik; společenská odpovědnost, CSR; udržitelnost; ESG; tři pilíře společenské odpovědnosti

Keywords

social entrepreneurship; social economy; social enterprise; social responsibility; CSR; sustainability; ESG; three pillars of social responsibility

Seznam zkratk

CSR – Corporate Social Responsibility

CSRD – Corporate Sustainability Reporting Directive

EFRAG – European Financial Reporting Advisory Group

ESG – Environmental Social Governance

ESRS – European Sustainability Reporting Standards

EU – Evropská Unie

Obsah

1. Úvod.....	- 1 -
1. 1. Uvedení do problematiky	- 2 -
1. 2. Cíl práce, metodologický postup	- 2 -
TEORETICKÁ ČÁST	- 4 -
2. Sociální podnikání a občanský sektor	- 4 -
3. Sociální ekonomika a sociální podnikání.....	- 7 -
3. 1. Sociální ekonomika	- 7 -
3. 2. Sociální podnikání	- 11 -
3. 3. Sociální podnikání v České republice.....	- 14 -
3. 4. Tři pilíře a principy sociálního podnikání	- 16 -
3. 5. Modely sociálních podniků.....	- 22 -
4. Společenská odpovědnost a udržitelnost firem.....	- 23 -
4. 1. Koncept společenské odpovědnosti firem – definice	- 23 -
4. 2. Koncept společenské odpovědnosti firem – historie	- 25 -
4. 3. Tři pilíře společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem.....	- 26 -
4. 4. Udržitelnost firem	- 28 -
4. 5. Metodika a kritéria měření společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem ..	- 30 -
EMPIRICKÁ ČÁST	- 32 -
5. Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	- 32 -
6. Metodologie	- 33 -
6. 1. Metody sběru dat	- 33 -
6. 2. Metoda analýzy dat.....	- 34 -
6. 3. Výzkumný vzorek.....	- 37 -
6. 4. Etické aspekty výzkumu	- 37 -

7. Porovnání principů a indikátorů sociálního podnikání se společenskou odpovědností a udržitelností reprezentovanou ESRS kritérii	- 39 -
7. 1. Environmentální témata.....	- 39 -
7. 1. 1. ESRS E1 Změna klimatu	- 39 -
7. 1. 2. ESRS E2 Znečištění.....	- 40 -
7. 1. 3. ESRS E3 Vodní a mořské zdroje	- 42 -
7. 1. 4. ESRS E4 Biodiverzita a ekosystémy	- 43 -
7. 1. 5. ESRS E5 Využívání zdrojů a cirkulární ekonomika	- 44 -
7. 2. Sociální témata	- 45 -
7. 2. 1. ESRS S1 Vlastní pracovní síla.....	- 45 -
7. 2. 2. ESRS S2 Pracovníci v hodnotovém řetězci	- 47 -
7. 2. 3. ESRS S3 Komunity	- 49 -
7. 2. 4. ESRS S4 Spotřebitelé a koncoví uživatelé	- 51 -
7. 3. Ekonomická témata	- 52 -
7. 3. 1. ESRS G1 – Obchodní chování.....	- 52 -
7. 4. Závěry analýzy	- 54 -
8. Výsledky analýzy sociálních podniků	- 56 -
8. 1. Sociální podnik Kabinet CB s.r.o.	- 56 -
8. 1. 1. Základní informace	- 56 -
8. 1. 2. Klima	- 56 -
8. 1. 3. Znečištění.....	- 57 -
8. 1. 4. Voda a mořské zdroje	- 58 -
8. 1. 5. Biodiverzita a ekosystémy	- 58 -
8. 1. 6. Využívání zdrojů a oběhové hospodářství.....	- 58 -
8. 1. 7. Vlastní pracovní síla	- 60 -
8. 1. 8. Pracovníci v hodnotovém řetězci.....	- 60 -
8. 1. 9. Komunity	- 60 -

8. 1. 10. Spotřebitelé a koncoví uživatelé	- 60 -
8. 1. 11. Obchodní chování	- 61 -
8. 2. Sociální podnik Kokoza o.p.s.	- 61 -
8. 2. 1. Základní informace	- 61 -
8. 2. 2. Klima.....	- 62 -
8. 2. 3. Znečištění	- 63 -
8. 2. 4. Voda a mořské zdroje	- 63 -
8. 2. 5. Biodiverzita a ekosystémy	- 64 -
8. 2. 6. Využívání zdrojů a oběhové hospodářství	- 64 -
8. 2. 7. Vlastní pracovní síla.....	- 65 -
8. 2. 8. Pracovníci v hodnotovém řetězci	- 65 -
8. 2. 9. Komunity	- 65 -
8. 2. 10. Spotřebitelé a koncoví uživatelé	- 65 -
8. 2. 11. Obchodní chování	- 66 -
8. 3. Sociální podnik Fair & Bio, družstvo	- 67 -
8. 3. 1. Základní informace	- 67 -
8. 3. 2. Klima.....	- 67 -
8. 3. 3. Znečištění	- 68 -
8. 3. 4. Voda a mořské zdroje	- 68 -
8. 3. 5. Biodiverzita a ekosystémy	- 68 -
8. 3. 6. Využívání zdrojů a oběhové hospodářství	- 69 -
8. 3. 7. Vlastní pracovní síla.....	- 70 -
8. 3. 8. Pracovníci v hodnotovém řetězci	- 71 -
8. 3. 9. Komunity	- 71 -
8. 3. 10. Spotřebitelé a koncoví uživatelé	- 72 -
8. 3. 11. Obchodní chování	- 72 -
8. 4. Závěry analýzy.....	- 72 -

9. Závěr	- 75 -
10. Literatura.....	- 77 -
10. 1. Seznam použité literatury	- 77 -
10. 2. Analyzované dokumenty	- 83 -
10. 2. 1. Standardy ESRS.....	- 83 -
10. 2. 2. Sociální podnik Kabinet CB s.r.o.	- 85 -
10. 2. 3. Sociální podnik Kokoza o.p.s.	- 86 -
10. 2. 4. Sociální podnik Fair & Bio, družstvo	- 87 -
10. 3. Seznam obrázků.....	- 89 -
10. 4. Seznam tabulek.....	- 90 -

1. Úvod

Dnešní společnost čelí různým environmentálním, sociálním a ekonomickým výzvám, kterými jsou například změna klimatu a s ní související globální oteplování, chudoba a hladomor, války, globální migrace, pandemie, přelidnění, či nadměrné využívání přírodních zdrojů. Aby svět mohl úspěšně řešit problémy s těmito výzvami související, je nezbytné, aby se společnost zapojila do jejich řešení ve všech svých sektorech – veřejném sektoru, sektoru domácností, tržním, a nepochybně také sektoru občanském, který do jisté míry zasahuje do všech předchozích.

Koncept společenské odpovědnosti¹ se stal nejen pro subjekty tržního sektoru, tedy především podnikatele a firmy, nástrojem, jak do svých podnikatelských strategií zahrnout odpovědné aktivity na poli ekonomickém, sociálním a environmentálním. K tomuto dobrovolnému závazku firem podnikat odpovědně se dnes hlásí společnosti po celém světě. Koncept jako takový je znám mezi odbornou i laickou veřejností a stává se v podnikání jasným trendem. V posledních letech se myšlenka tohoto konceptu posouvá dále ke konceptu udržitelnosti firem². S jeho rozvojem se pro mnoho společností stává přemýšlení a řešení své činnosti a dopadů na společnost povinností.

Souběžně docházelo zejména v západní Evropě k rozvíjení dalšího konceptu odpovědného podnikání a to konceptu tzv. sociálního podnikání. Sociální podnik ve svých aktivitách také zohledňuje ekonomickou, sociální a environmentální oblast, toto zohledňování je však navíc neoddelitelnou součástí samotného podnikání. Přestože má tento koncept velký potenciál přispět k udržitelnému a z podstaty odpovědnému podnikání jako takovému, je v mnoha zemích Evropy včetně České republiky poměrně neznámý. Nízká obeznámenost české společnosti s tímto konceptem souvisí také s jeho nízkou podporou, ať už na straně veřejných politik či na straně spotřebitelů jako široké veřejnosti.

Koncept sociálního podnikání si však, dle odborníků a samotných sociálních podnikatelů, větší pozornost zaslouží, a proto se nabízí propojit ho s konceptem, který je mu svým základem blízký a který je již ve společnosti rozšířen, tedy konceptem CSR/ESG.

¹ Překlad z anglického originálu „Corporate Social Responsibility” – dále jen CSR.

² V této práci reprezentován termínem „Environmental Social Governmental” – dále jen ESG.

1. 1. Uvedení do problematiky

Tématem této diplomové práce je sociální podnikání jako společensky odpovědné a udržitelné podnikání. Koncept sociálního podnikání se vyznačuje stejnými zásadami jako CSR/ESG – sociálními, ekonomickými a environmentálními (České sociální podnikání, 2023a). CSR je trendem, který již několik desítek let získává v tržním sektoru na popularitě a v rámci mnoha firem po celém světě, i v České republice, je živě diskutován. Koncept sociálního podnikání je naopak v českém prostředí laické veřejnosti poměrně neznámý, což může být spojeno mj. s absencí zákona o sociálním podnikání, který by tento koncept implementoval do právního řádu České republiky a tím mu dal v rámci českého prostředí svůj jasný význam a místo. Proto je pro téma sociálního podnikání přínosné propojit koncept CSR/ESG právě s činnostmi sociálních podniků a tím nabídnout subjektům sociálního podnikání další možnost prezentace směrem k odborné, ale zejména k široké veřejnosti, skrze rozšířenější koncept, kterým CSR/ESG je. Sociální podniky mohou být ze své podstaty vzorem odpovědného a udržitelného podnikání dle konceptu CSR/ESG.

Výzkumným problémem této práce je porovnání konceptu sociálního podnikání s konceptem společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem. V první části výzkumu je prováděno porovnání principů a indikátorů sociálního podnikání s evropskými standardy společenské odpovědnosti ESRS. Následně je obsah těchto standardů porovnáván s aktivitami sociálních podniků, které se hlásí k principům sociálního podnikání, jejich právní forma spadá do byznys modelu³, asociativního modelu⁴ a družstevního modelu⁵ sociálního podniku, a dlouhodobě provozují a vykazují ekonomickou činnost.

1. 2. Cíl práce, metodologický postup

Zohledňování ekonomických, sociálních a environmentálních otázek vychází ze samotné podstaty konceptu sociálního podnikání a jeho principů, stejně tak i konceptu CSR/ESG.

Cílem této práce je zodpovědět výzkumnou otázku – zda, a případně jak, se shodují aktivity sociálních podniků se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle

³ Právní forma – s.r.o., OSVČ, a.s.

⁴ Právní forma – spolek, ústav, obecně prospěšná společnost.

⁵ Právní forma – družstvo.

evropských standardů udržitelnosti ESRS⁶. Případné empirické potvrzení prolínání konceptů může být přínosem pro pochopení a zviditelnění konceptu sociálního podnikání skrze rozšířenější koncept CSR/ESG. Sociální podniky pak mohou být naopak vzorem společensky odpovědného a udržitelného podnikání.

Pro výzkum je zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Metodou sběru dat je nevtíravý výzkumný přístup institucionálních a virtuálních zdrojů dat. Metodami analýzy dat jsou analýza dokumentů a tematická analýza. V první části výzkumu jsou analyzovány evropské standardy ESRS. Následně jsou získaná data porovnávána s principy a indikátory sociálního podnikání. V druhé části výzkumu jsou analyzovány zdroje dat související s aktivitami sociálních podniků, které jsou součástí výzkumného vzorku. Podle předem daných kritérií jsou do výzkumného vzorku vybrány tři sociální podniky různých právních forem – Kabinet CB s.r.o., Kokoza o.p.s. a Fair & Bio, družstvo.

⁶ European Sustainability Reporting Standards.

TEORETICKÁ ČÁST

2. Sociální podnikání a občanský sektor

Sociální podniky jsou neodmyslitelně spjaty s občanským sektorem, respektive občanskou společností, a můžeme je na základě odborné literatury považovat za jedny z organizací občanské společnosti. Podle strukturálně-operacionální definice je organizací občanské společnosti taková organizace, která:

I. Je institucionalizovaná/organizovaná – má tedy jistý institucionální základ a vnitřní organizační strukturu,

II. je soukromá – má soukromou povahu a její struktura je oddělená od státního aparátu (což ale neznamená, že od něj nemůže čerpat zdroje pro svou činnost),

III. nerozděluje zisk – organizace občanského sektoru může být zisková, zisk však není rozdělován, nýbrž použit pro naplňování účelu organizace. Primárním účelem organizace není tvorba zisku a neřídí se primárně komerčními úvahami,

IV. je samosprávná – organizace jedná a funguje autonomně, sama řídí své vlastní aktivity,

VI. obsahuje prvek dobrovolnosti – obsahuje určitou smysluplnou míru dobrovolné účasti. (Salamon & Anheier, 1998, s. 3-4).

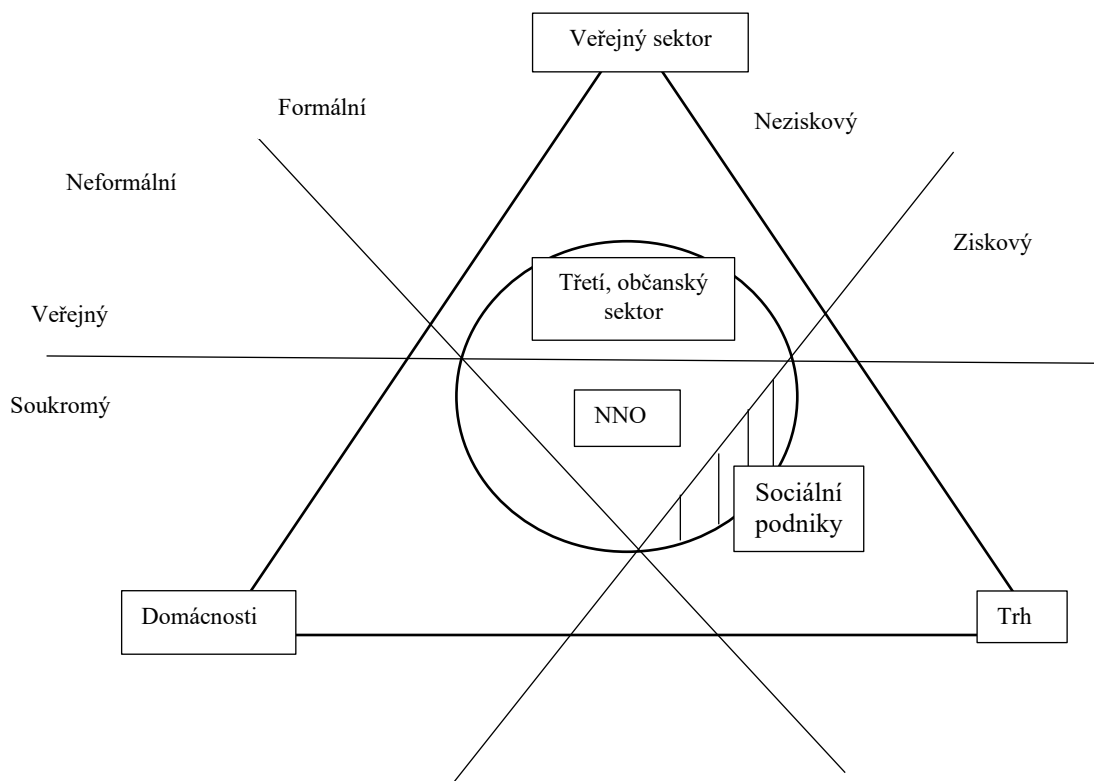
Jak je uvedeno v kapitole věnující se konceptu sociálního podnikání, dle literatury sociální podniky všechny tyto výše zmíněné parametry splňují⁷. Přesto lze říci, že jsou jakýmsi hybridy na pomezí občanského a tržního sektoru, jelikož je jim blízká i pro-tržní orientace (Jäger & Schröer, 2013; Zimmer & kol., 2018). Organizace občanské společnosti se od firem tržního sektoru liší především v tom, že jejich primárním účelem není generování zisku a obsahují prvek dobrovolnictví.

V souvislosti se sociálními podniky jako subjekty, které jsou součástí občanského sektoru, musí být zmíněn také občanský sektor jako takový. Příčiny vzniku a důvody existence občanského, nebo také jinak nazývaného „třetího sektoru“, umožňuje lépe pochopit pozadí vzniku a rozvoje sociální ekonomiky, sociálního podnikání i konceptu CSR/ESG.

⁷ Více viz. kapitola 3. Sociální ekonomika a sociální podnikání.

Victor Pestoff (1992) vysvětluje občanský sektor z ekonomického hlediska jako sektor mezi, nikoli však mimo, státem, domácnostmi a trhem. Níže je uveden všeobecně známý tzv. Pestoffův trojúhelník⁸.

Obrázek č. 1: *Pestoffův trojúhelník – rozdělení společnosti do tří sektorů*

Zdroj: Pestoff, 1992, s. 25

Kromě těchto tří sektorů se společnost dělí z ekonomického hlediska také vždy na dvě protilehlé oblasti dle formálnosti sektorů, orientace na zisk a jejich soukromé či veřejné povahy. Jak je patrné z Obrázku č. 1, do formální oblasti patří veřejný sektor a soukromý sektor, do neformální poté sektor domácností. Veřejný sektor a sektor domácností se pak na rozdíl od sektoru soukromého řadí do sektoru neziskového a také veřejného. Neziskový soukromý sekt⁹ poté reprezentuje pomyslný trojúhelník uprostřed a přestože tvoří značnou část občanského sektoru, občanský sektor jako takový zahrnuje i subjekty ze všech dalších sektorů, tedy veřejného, sektoru domácností i sektoru ziskového soukromého – na Obrázku č. 1 je znázorněn kruhem. Pruhoanou částí kruhu jsou pak vyznačeny organizace občanské společnosti zasahující do soukromého ziskového sektoru –

⁸ S mírnými úpravami pro kontext této práce – doplněno o vyznačenou oblast sociálních podniků.

⁹ Na Obrázku č. 1 jako NNO = nestátní neziskové organizace.

sociální podniky. Detailně jsou popsány v dalších kapitolách věnujících se sociální ekonomice a podnikání.

V odborné literatuře je uváděno několik teorií pro vznik občanské společnosti a převažují zejména vysvětlení ekonomická (Powel, 1987; Powel & Steinberg, 2006; nebo Salamon & Anheier, 1998; ad.). Podle *teorie heterogenity poptávky* a sní spojené *teorie veřejných statků* stojí za vznikem občanské společnosti heterogenita poptávky společnosti po různých službách, které není stát ani trh schopen zajistit v takové míře, aby dokázaly tuto poptávku uspokojit. Na základě selhání těchto dvou sektorů zde proto vzniká prostor pro další aktéry jako jsou organizace občanské společnosti, které jsou schopny, na rozdíl od státu a trhu, chybějící poptávané služby pokrýt. Další teorií je *teorie nabídky* či *teorie sociálních podnikatelů*. Tato teorie klade důraz na potřebu existence nabídky takových služeb, jež je vytvářena aktivními jedinci, sociálními podnikateli, kteří spoluvytváří tento sektor. Podobná teorie, *teorie zúčastněných aktérů*, takové sociální podnikatele vnímá jako přímo zainteresovanou skupinu, která jedná v důsledku osobního pocitu nedostatečné nabídky či pocitu nedůvěry k státu a trhu, a proto se sami zhostí iniciativy. *Teorie důvěry* či *teorie tržního/smluvního selhání* se poté zaměřují na existenci tzv. informační asymetrie při výběru poskytovatele takových služeb, která je silnější na straně poskytovatelů, proto jedinci hledají alternativy poskytovatelů v občanském sektoru, jehož organizace, na rozdíl od tržních subjektů, necílí primárně na zisk a mohou tak být pro společnost důvěryhodnější. *Teorie vzájemné závislosti* chápe stát a občanský sektor jako partnery při uspokojování poptávky po nejrůznějších službách. Stát disponuje finančními zdroji, kterými může aktivity organizací občanské společnosti podporovat, občanský sektor na druhou stranu často disponuje větším know-how, jak služby poskytovat efektivně a jsou tedy v poskytování služeb flexibilnější nežli stát. Poslední teorií, poměrně odlišného charakteru, je *teorie sociálního státu*. Tato teorie vnímá občanský sektor jako dočasný doplněk státu do doby, než bude schopen poptávku občanů po službách plně zajistit sám. Ve světle ústupu sociálního státu, který je v některých zemích Evropy přítomný, se však může občanský sektor jevit jako nová nastupující alternativa plnohodnotného poskytovatele služeb téměř všech typů všem skupinám společnosti. (Skovajsa, 2010, s. 44-46).

Sociální podniky ve svých aktivitách zhmotňují hned několik těchto teorií. Například svou vyšší důvěryhodností, která se odvíjí od principů sociálního podnikání¹⁰. Dále nepostradatelností služeb, které nabízejí, svým primárním účelem, kterým není ziskovost,

¹⁰ Více viz. kapitola 3.4. Tři pilíře a principy sociálního podnikání.

aktivními sociálními podnikateli a jejich uvědoměním si chybějících služeb, které mohou sami poskytovat, a v neposlední řadě také samotným volným prostorem, který mají možnost vyplnit svými aktivitami.

Občanská společnost je tedy prostředím umožňujícím jejich vznik a zároveň prostorem pro rozvoj sociální ekonomiky a sociálního podnikání, jako i CSR/ESG.

3. Sociální ekonomika a sociální podnikání

V předchozí kapitole je propojen koncept sociální ekonomiky a sociálního podnikání s občanskou společností a jejími organizacemi. V této části práce jsou uvedené koncepty popsány detailněji. Zabývá se definicí a významem sociální ekonomiky a sociálního podnikání včetně třech pilířů a principů sociálního podnikání. Dalším tématem je stav a specifika sociálního podnikání v České republice, jelikož je tento kontext pro výzkum relevantní. Na závěr jsou blíže představeny tři modely sociálních podniků – družstevní, asociativní a byznys model. Pro doplnění kontextu práce je potřeba dodat, že v této práci je sociální ekonomika definována a pojímána zejména z pohledu evropských, západních autorů a institucí, kteří vychází ze zkoumání sociální ekonomiky na území euroatlantického prostoru, a autorů českých, kteří se zaměřují na specifika sociální ekonomiky v České republice.

3. 1. Sociální ekonomika

Sociální ekonomika je zastřešujícím termínem pro oblast specifické ekonomické aktivity, kterou sociální podniky v rámci své činnosti provozují.

Jak lze vyčíst z *Akčního plánu pro sociální ekonomiku* pro rok 2021 iniciovaného Evropskou komisí, panuje na této úrovni přesvědčení, že sociální ekonomika je pro dnešní svět nezbytností a odpovědí na současné globální výzvy v oblasti společnosti a životního prostředí. Bez zohlednění kolektivních zájmů a zájmu jednotlivců není trh a finanční sektor schopen na tyto výzvy efektivně reagovat. Současné změny v ekonomickém světě, ale také výzvy, které přináší nejrůznější krize, si vyžadují transformaci tohoto systému směrem k sociální soudržnosti, inovacím a důstojnému zaměstnání v sociální ekonomice. Kromě toho může být sociální ekonomika strategickým partnerem pro veřejný sektor, na místní, regionální i národní úrovni, pro spoluvytváření a rozvoj veřejně prospěšných služeb a rozvoj ekonomických subjektů. Sociální ekonomika je prostředkem ekonomického a sociálního

občanství, místem pro kolektivní rozhodování, činnosti, které zahrnují lidi. (CIRIEC, 2021, s. 1-4).

Existují dva hlavní teoretické přístupy týkající se sociální ekonomiky – *právně-institucionální* a *normativní*. Právně-institucionální přístup vnímá sociální ekonomiku jako soubor různých subjektů, které mají určitou právní formu, a konkrétně vyjmenovává, kterých právních forem mohou sociální podniky, jako subjekty sociální ekonomiky, nabývat. Těmito právními formami jsou v českém kontextu obecně prospěšné organizace¹¹ (o.p.s.), spolky (z.s.), ústavy (z.ú.), nadace, nadační fondy, církevní organizace, společnosti s ručením omezeným (s.r.o.) a osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Normativní přístup se ve své definici sociální ekonomiky vyhýbá omezování pouze na výčet právních forem subjektů sociální ekonomiky, proto se přiklání k tvrzení, že sociální ekonomiku tvoří různé subjekty, které buď naplňují znaky charty sociální ekonomiky, nebo odpovídají charakteristikám podle EMES¹². (Dohnalová & kol., 2018, s. 6-14).

Charta sociální ekonomiky vydaná institucí Social Economy Europe¹³ definuje znaky sociální ekonomiky jako:

- „Nadřazenost jednotlivce a sociálních cílů nad kapitálem,
- dobrovolné a otevřené členství,
- demokratická kontrola ze strany členů (netýká se nadací, jelikož nemají členy),
- spojení zájmů členů/uživatelů a/nebo všeobecného zájmu,
- ochrana a uplatňování zásad solidarity a odpovědnosti,
- samostatné hospodaření a nezávislost na orgánech veřejné moci,
- většina přebytků je využívána pro účely cílů udržitelného rozvoje, služeb, které jsou předmětem zájmů členů, nebo obecného zájmu“ (Evropský hospodářský a sociální výbor, 2017, s. 7).

Jak lze vyčíst z těchto znaků, u subjektů sociální ekonomiky je důležitá existence a postavení sociálního cíle, který podnik sleduje. S nimi také souvisí závazek k solidaritě a odpovědnosti. Důraz je také kladen na dobrovolnost a otevřenost členství a jejich propojení

¹¹ Zde je nutné upozornit, že obecně prospěšné společnosti s novou úpravou občanského zákoníku účinnou od roku 2014 již zakládat nelze.

¹² Síť výzkumníků a výzkumných pracovišť zabývajících se sociálním podnikáním v Evropě i ve světě, viz. webové stránky – <https://emes.net/>.

¹³ Strategický partner evropských institucí v oblasti sociální ekonomiky, viz. webové stránky – <https://www.socialeconomy.eu.org/>.

se zájmem veřejným. Jako u všech organizací občanské společnosti je zde nezbytnou charakteristikou samostatnost a nezávislost těchto subjektů.

United Nations Research Institute for Social Development¹⁴ uvádí pět typů organizací, které považuje za jakési základní typy subjektů sociální ekonomiky zahrnující specifika jednotlivých zemí a to družstva, vzájemné společnosti, neziskové organizace zaměřené na domácnosti, nadace, svépomocné skupiny a sociální podniky (Bouchard & Salathé-Beaulieu, 2021, s. 2-7).

Přestože jsou definice sociální ekonomiky poměrně široké, u konceptu toho typu je takový přístup téměř nezbytností. Sociální ekonomika není jeden sektor jasně vymezující své subjekty, ale spíše trend, způsob uvažování v podnikatelských aktivitách nejrůznějších subjektů. Navíc se jeho obsah různí v americké a evropské tradici sociální ekonomiky a také v téměř každém evropském státě. Definice sociální ekonomiky jsou založeny na společných rysech, hodnotách a zásadách, které jsou sdíleny různými typy organizací (Bouchard & Salathé-Beaulieu, 2021, s. 2).

Výzkumná společnost CIRIEC¹⁵ je nevládní mezinárodní vědecká organizace, která se mimo jiné zabývá vědeckou činností právě na poli sociální ekonomiky. Ve své zprávě z roku 2012 vypracované pro Evropský hospodářský a sociální výbor uvádí definici sociální ekonomiky, která je kompatibilní se systémy národních účtů. Jinými slovy umožňuje na základě této definice rozpoznávat subjekty sociální ekonomiky napříč tradicemi sociální ekonomiky jednotlivých evropských států. Tyto odlišné tradice sociální ekonomiky jsou také jedním z důvodů, proč je stále obtížné institucionalizovat sociální ekonomiku a její subjekty jak na evropské úrovni, tak na úrovni jednotlivých států (Monzón & kol., 2012, s. 13-19).

CIRIEC v této zprávě definuje sociální ekonomiku jako „soubor soukromých podniků s formálním uspořádáním, autonomním rozhodováním a dobrovolným členstvím, vytvořených za účelem naplňování potřeb členů prostřednictvím trhu výrobou zboží a poskytováním služeb, pojištění a financování, kde rozhodování ani jakákoli distribuce zisku či přebytků nejsou přímo odvozeny od kapitálu či příspěvků jednotlivých členů, kteří mají každý jeden hlas, avšak jsou vždy podřízeny demokratickým a participativním

¹⁴ Výzkumný institut organizace spojených národů pro sociální rozvoj (UNRISD), viz. webové stránky – <https://www.unrisd.org/en>.

¹⁵ Mezinárodní centrum pro výzkum a informace o veřejné, sociální a družstevní ekonomice, viz. webové stránky – <https://www.ciriec.uliege.be/en/>.

rozhodovacím procesům. Sociální ekonomika rovněž zahrnuje soukromé organizace s formálním uspořádáním, autonomním rozhodováním a dobrovolným členstvím, které produkují netržní služby pro domácnosti a jejichž případné přebytky nemohou přejít do vlastnictví hospodářských subjektů, které je zřizují, řídí nebo financují“ (Monzón & kol., 2012, s. 14).

Z této výše uvedené definice lze vyčíst tři základní znaky každého subjektu sociální ekonomiky: Soukromoprávní povahu, formálnost, a dobrovolnost členství. Dále definice zastupuje dvě pomyslné skupiny takových subjektů. Znaky první skupiny se spíše blíží družstevnímu typu podniků. Ty naplňují skrze provozování ekonomické aktivity potřeby svých členů, přičemž členství je založeno na demokratickém principu a participativním rozhodování, a distribuce zisků není odvislá od výše členských příspěvků či vloženého kapitálu. Druhá skupina subjektů, již můžeme vyčíst z této definice, je spíše asociativního typu, tedy např. nezisková organizace provozující ekonomickou aktivitu pro podporu udržitelného financování své činnosti, produkující netržní služby pro domácnosti či komunity.

Sociální ekonomika je fenomén, oblast, trend, který má ve světě své místo a tvoří nedílnou a unikátní součást ekonomik většiny zemí euroatlantického prostoru. Jen v Evropě poskytuje sociální ekonomika přes 13,6 milionu placených pracovních míst v Evropě, což je v přepočtu 6,3 % veškeré pracující populace v Evropské unii. Také poskytuje více než 19,1 milionu pracovníků, placených i neplacených a více než 82,2 milionu dobrovolníků. Na území Evropské unie se nachází více než 2,8 milionu subjektů a podniků sociální ekonomiky (Evropský hospodářský a sociální výbor, 2017, s. 26). Z těchto údajů je patrné, že koncept sociální ekonomiky a sociálního podnikání má v hospodářství zemí Evropské unie své místo a je důležité věnovat mu patřičnou pozornost. Zatímco na půdě evropských institucí se tak již děje prostřednictvím organizace Social Economy Europe¹⁶ (Social Economy Europe, 2018), povědomí o sociální ekonomice a jejím zavádění se v jednotlivých zemích Evropské unie liší (Evropský hospodářský a sociální výbor, 2017, s. 22-25).

Česká definice sociální ekonomiky pak spíše následuje již zmíněný normativní přístup. Neomezuje se tedy na vyjmenování možných právních forem, kterých mohou subjekty sociální ekonomiky nabývat, ale chápe sociální ekonomiku spíše jako aktivity, které jsou uskutečňovány subjekty sociální ekonomiky za cílem uspokojit potřeby a cíle v oblasti ekonomického, sociálního, kulturního, a environmentálního rozvoje

¹⁶ Ustanovená v roce 2000.

(České sociální podnikání, 2023a). Zde je na rozdíl od předchozích definic kladen důraz zejména na cíl aktivit takových subjektů, kterým je uspokojení potřeb a cílů v různých oblastech společnosti.

V českých podmínkách pak subjekty sociální ekonomiky sdílejí osm společných rysů: Naplňování veřejně prospěšného cíle, demokratické rozhodování, podpora iniciativy občanů, nezávislost na veřejných či soukromých institucích, jiný způsob zacházení se ziskem, zohledňování environmentálních aspektů, uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů (Dohnalová & kol., 2018, s. 8).

V České republice tvořil v roce 2015 podíl placených pracovních míst v sociální ekonomice 3,3 % z celkového počtu placených pracovních míst na trhu práce (Evropský hospodářský a sociální výbor, 2017, tab. s. 24) Jedná se tedy o poloviční hodnotu vůči celoevropskému průměru 6,3 %. Z takového údaje lze soudit, že je stále velký prostor pro zlepšení a podporu sociální ekonomiky a sociálního podnikání v českém prostředí, a to jak v informační a edukační oblasti, tak oblasti legislativně-právní. Na rozdíl od jiných států Evropské unie chybí v České republice zákon o sociální ekonomice či sociálním podnikání. Přesto jsou snahy a iniciativy, jak sociální ekonomiku a podnikání podporovat, a to jak ze strany organizací občanské společnosti a vzdělávacích institucí, tak ze strany státu.

Přestože subjektů sociální ekonomiky je několik typů, zaměřuje se tato práce pouze na jeden specifický – sociální podnik. Tento typ podniku v sobě zahrnuje daná pravidla jednání, která prochází celým procesem podnikání, a to od stanovení cíle podniku, aktivit jako způsobu jeho dosažení, vztahu k okolnímu prostředí a svým zaměstnancům, a v neposlední řadě také nakládání se ziskem podniku. V následující kapitole koncept sociálního podnikání a sociální podnik představím detailněji.

3. 2. Sociální podnikání

Je důležité zdůraznit, že sociální podnikání je pouze jednou z oblastí, která je zahrnována pod společný pojem sociální ekonomiky, bezesporu však tvoří její nedílnou součást.

Jak je zmíněno již dříve v této práci, u takto komplexních konceptů je obtížné uvést definici, jež by odpovídala všem subjektům sociální ekonomiky a všem jejím národním specifickým. Existují však renomované vědecké skupiny, které se i přesto snaží, skrze vytváření teoretického základu a empirických znalostí, společnou definici nalézt. Takovou skupinou je například již dříve zmíněná mezinárodní výzkumná síť EMES, s kterou je

neodmyslitelně spjat přední odborník a vědec v oblasti sociální ekonomiky Jacques Defourny, mimo jiné také jako její zakládající prezident. Tato organizace uvádí definici sociálního podnikání založenou na čtyřech základních kritériích: sociálních a společenských hodnotách, občanské společnosti, inovacích a ekonomické aktivitě. Na základě toho pak chápe sociální podnikání jako: "Vytváření společenské hodnoty ve spolupráci s lidmi a organizacemi z občanské společnosti, kteří se zabývají sociálními inovacemi, jež obvykle zahrnují ekonomickou aktivitu" (Hulgård, 2010, s. 4).

Společenskou hodnotu můžeme chápat jako veřejně prospěšný přínos, ať už charakteru globálního či lokálního. Autoři je dělí na další dva podtypy, a to na široký a úzký. Globální široký můžeme chápat například jako zlepšení zdraví, přístupu ke vzdělání či sociální spravedlnosti, globální úzký například jako boj proti chudobě ve světě. Lokální široký jako například zlepšení participativního občanství, lokální úzký jako například snahu o etnickou inkluzi v místních komunitách (Hulgård, 2010, s. 4-5).

Kritérium občanské společnosti je důležité pro odlišení sociálního podnikání od sociálních aktivit v soukromém komerčním sektoru a ve veřejném sektoru. Přestože lze říci, že se sociální podnikání nachází na průsečíku veřejného sektoru, soukromého sektoru a občanské společnosti, je důležité jej odlišit od aktivit v soukromém komerčním sektoru, jako například CSR/ESG, a od inovativních veřejných politik. Zahrnutí kritéria občanské společnosti do definice sociálního podnikání je také založeno na tom, že se o ni zmiňuje většina pracovních definic napříč celým světem. Ty většinou staví zájmy zranitelných komunit na přední místo a sociální podniky považují za podporovatele a aktéry inovativních aktivit v partnerství s různými typy nevládních organizací, družstev, dobrovolných sdružení a komunitních skupin, i když konkrétní typy se v jednotlivých zemích a situacích mohou lišit (Hulgård, 2010, s. 4-5).

Přestože již samo sociální podnikání je inovací, autoři tento aspekt do své definice zahrnují, aby se tak zdůraznila skutečnost, že sociální podnikání je o rozvoji nových přístupů k sociálním problémům, nikoli pouze o ambici založit podnik (Hulgård, s. 4-5).

Ekonomická aktivita, je v této definici pojata v širokém slova smyslu, tedy tak, že sociální podnik nebo sociální podnikatelská činnost je založena na vysokém stupni autonomie a ambici vyrábět zboží nebo služby jako součást činnosti. Ekonomický charakter je pak relevantní pro všechny zúčastněné aktéry takové aktivity – pro podnikatele, který podstupuje ekonomické riziko a pro účastníky, kteří mohou mít prospěch z jeho činnosti (Hulgård, s. 4-5).

V rámci *Iniciativy pro sociální podnikání* vydané Evropskou komisí je sociální podnik chápán jako aktér sociální ekonomiky, jehož „hlavním cílem je vytvoření sociálního dopadu, a nikoli tvorba zisku ve prospěch vlastníků nebo akcionářů. Působí na trhu tak, že poskytuje podnikatelským a inovačním způsobem výrobky a služby a zisky používá hlavně pro naplnění sociálních cílů. Je řízen odpovědně a transparentně, a zapojuje přitom zejména zaměstnance, spotřebitele a zúčastněné strany, kterých se jeho ekonomická činnost týká“ (Evropská komise, 2011, s. 2).

Jak lze z této definice vyčíst, také zde je kladen důraz na sociální dopad, tedy vytváření společenské hodnoty, inovace, ekonomickou činnost a stakeholdery¹⁷ samotného podniku. Naopak faktor občanské společnosti explicitně uveden není. Navíc je zmíněna transparence a odpovědnost podniku, o kterých se dá říci, že jsou základními aspekty řízení organizací občanské společnosti.

Z výše uvedené definice také vychází dvě hlavní oblasti takových sociálních podniků a to: a) poskytování sociálních služeb nebo zboží a služeb zranitelným osobám a b) usilování o pracovní integraci lidí, kteří se potýkají s obtížemi při hledání zaměstnání – činnost takových podniků pak může zahrnovat i jiné než sociální zboží nebo služby. Dále je dle Komise za sociální podnik považován takový podnik, který v rámci svého obchodního záměru směřuje k sociálnímu či společenskému cíli společného zájmu, což často nese aspekt sociální inovace (tamtéž, s. 2-5). Takovým podnikem by mohl být například tzv. environmentální podnik. Sociální podnik je také podnik, který většinu svého zisku reinvestuje zpět pro účely plnění sociálního cíle, nebo podnik směřující k sociální spravedlnosti, naplňující demokratické principy či podílnické zásady (tamtéž, s. 2-5).

Sociální podniky a podnikatelé sdílejí s komerčními podniky příležitost řešit širokou škálu společenských potřeb a poskytovat výhody řadě zúčastněných stran. Na rozdíl od běžných podnikatelských subjektů však sociální podnikatelé kombinují ekonomické cíle s přímými sociálními cíli často zaměřenými na komunitu či nepřímými sociálními cíli spojenými s například budováním sociálního kapitálu (Peattie & Morley, 2008, s. 23-26). Jinými slovy cíle takových podniků jsou dvojí. Na jednu stranu vykonávat soustavnou ekonomickou aktivitu za účelem zisku a zároveň touto aktivitou naplňovat zvolené sociální poslání, což je také primárním hybatelem celého podnikání, nikoli zisk.

Prvořadost sociálního cíle sociálních podnikatelů znamená, že namísto zákazníků a akcionářů, jako primárních stakeholderů, existuje řada dalších zainteresovaných stran,

¹⁷ Stakeholder = zainteresovaný aktér podniku (např. spotřebitel, zaměstnanec, dodavatel, ad.).

jejichž potřeby se může sociální podnik primárně snažit řešit, jako zaměstnanců, členů podniku, výrobců, komunit, znevýhodněných skupin v rámci komunity nebo celé společnosti včetně poskytování služby znevýhodněným spotřebitelům, a v neposlední řadě také životní prostředí (tamtéž, 2008, s. 23-26).

Z výše uvedených definic a pojetí sociálních podniků jsou jasně zřejmé hlavní rysy a zásady sociálního podniku, které by mohly tvořit základní úzus pro různé typy sociálních podniků, jako sociální a společenský přínos a cíl, inovace, ekonomická aktivita, odpovědnost dovnitř podniku i vně a transparentnost.

Jelikož se empirická část této práce zabývá českými sociálními podniky, je důležité věnovat samostatnou kapitolu specifikům sociálního podnikání v českém kontextu a zmínit se také o nejčastějších typech sociálních podniků v České republice.

3. 3. Sociální podnikání v České republice

Základy pro rozvoj sociální ekonomiky u nás položila zejména historická tradice vzájemných organizací a družstevnictví, nadací a charitativních organizací. Významný pro rozvoj sociálního podnikání v České republice byl, a stále je, vliv americké a zejména evropské tradice sociální ekonomiky a sociálního podnikání (Dohnalová & Korimová, 2016, s. 2-3).

Historické kořeny sociálního podnikání v České republice můžeme datovat již do poloviny 19. století. Vzhledem ke ztrátě autonomie a demokratické struktury ve většině organizací za doby socialismu se pojmy sociální ekonomiky a podnikání u nás znovu objevují až po roce 2000 a to zejména díky snahám České republiky zařadit se po bok dalších evropských zemí do Evropské unie. Poslední dvě desetiletí v rozvoji sociální ekonomiky a podnikání hraje zásadní roli podpora sociálních podniků skrze evropské dotace, které jsou u nás administrovány ve velké míře Ministerstvem práce a sociálních věcí (Fraňková, 2019, s. 10). Přes veškerou snahu a aktivitu v této oblasti však je Česká republika zařazena mezi země, kde jsou pojmy sociální ekonomiky a podnikání mimo odborné kruhy jen málo známé či vůbec a těší se jen malému uznání (Evropský hospodářský a sociální výbor, 2017, s. 13). Příčinou nízké popularity těchto pojmů u nás může být již dříve zmíněná absence českého zákona o sociální ekonomice či sociálním podnikání.

Rozvoji a šíření sociální ekonomiky a sociálního podnikání se věnují evropské instituce, mezinárodní výzkumné sítě, a v neposlední řadě i národní státy například právě implementací zákonů o sociální ekonomice či podnikání. Také v České republice působí

aktéři věnující se sociální ekonomice a podnikání a to jak ve veřejném, tak zejména občanském sektoru.

Jednou z organizací občanského sektoru je například organizace 3P o.p.s., která se zabývá poradenstvím, mentoringem a tvorbou vzdělávacího programu pro zájemce o sociální podnikání a potencionální sociální podnikatele. Stála také u zrodu Tematické sítě pro rozvoj sociální ekonomiky. Tato síť, nyní spolek TESSEA ČR, zastřešuje sociální podniky po celé České republice s cílem podporovat jejich zájmy, propojovat je, informovat o sociálním podnikání a novinkách v této oblasti v ČR i zahraničí a propagovat koncept sociálního podnikání a jeho subjekty.

Veřejná správa je pro podporu a rozvoj sociálního podnikání nezbytným partnerem a to zejména nastavováním politik, strategických plánů, implementací zákonů, správou dotačních titulů a propagací. V České republice se sociálnímu podnikání věnují na nejvyšší úrovni státní správa zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo pro místní rozvoj a Úřad vlády. Sociální podnikání je zahrnováno do řady jejich koncepčních a strategických dokumentů. Na regionální, lokální úrovni hrají vedle krajů důležitou úlohu ve vztahu k sociálním podnikům obce. Jedním z aspektů sociálních podniků je jejich lokálnost, řešení lokálních témat a využívání přednostně místních zdrojů. Pro obce je tak sociální podnik ideálním partnerem pro řešení místních problémů. (Dohnalová & kol., 2018, s. 21-25).

V českém prostředí je jedním ze základních subjektů sociální ekonomiky sociální podnik. Ten je dle organizace TESSEA definován jako „subjekt sociálního podnikání, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo její součást nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního“ (České sociální podnikání, 2023a.).

Sociální podnikání je v českých podmínkách často spojováno s poskytováním pracovních příležitostí osobám znevýhodněným na trhu práce, které jsou často sociálně, zdravotně či kulturně znevýhodněni (Dohnalová & kol., 2018, s. 9). Deklarovaným veřejně prospěšným cílem takového podniku je pak právě zaměstnávání takových osob.

Sociální podniky v českých podmínkách zasahují z části do tržního soukromého sektoru, z části do sektoru občanského, neziskového. Přiznat status sociálního podniku lze fyzické osobě, jako osobě samostatně výdělečně činné, či právnickým osobám, které nabývají různých již existujících právních forem. Sociální podnikání není samostatnou

právní formou, ale je připsaným statutem při splnění daných kritérií (Dohnalová & kol., 2018, s. 9-10).

Výsledky dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR z roku 2022, které iniciovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí v rámci projektu *Podpora sociálního podnikání v ČR pokračuje*, ukazují, že nejčastější právní formou sociálního podniku je společnost s ručením omezeným (48%), druhou nejčastější je obecně prospěšná společnost (13%), dále spolek (12%), ústav (10%) a družstvo (6%). Nejčastějšími oblastmi podnikání na úrovni provozoven je obchod (30%), textil – výroba, recyklace, re-use¹⁸ (26%), propagační a dárkové předměty (26%) a ostatní výroba (26%). Gastro služby obecně dosahují 57%. (Francová & Fraňková, 2022, s. 14-17).

Podle expertních odhadů by mohlo v České republice působit až 3800 podnikatelů a podniků, které by se daly označit za podniky sociální dle pracovní definice EU. Podle odborníků odkazujících se na definici sociálního podniku dle organizace TESSEA ČR, z.s. je toto číslo značně nižší a je odhadováno na 400-600 potenciálních sociálních podniků. (Fraňková, 2019, s. 11-12).

Přehled o sociálním podnikání a sociálních podnicích v České republice je nezbytný pro hrubé vykreslení toho, v jakém stavu se sociální podnikání u nás nachází a jaká jsou jeho místní specifika. V další kapitole se blíže zaměřím na tři základní pilíře a principy českých sociálních podniků, které jsou charakterizovány podrobnými indikátory.

3. 4. Tři pilíře a principy sociálního podnikání

Výzkum se zabývá sociálními podniky působícími v České republice. Pozornost je proto zaměřena na principy sociálního podnikání dle českých institucí, které se sociálnímu podnikání dlouhodobě věnují. Tato pojetí vychází z obecných, zahraničních definic sociálního podnikání, reflektují však specifika českého prostředí.

V roce 2014 schválil expertní výbor organizace TESSEA ČR, z. s. upravené principy sociálního podniku. Nultým principem či obecnou definicí sociálního podniku je jeho veřejně prospěšný cíl, který je deklarován v zakládacím dokumentu subjektu a je naplňován prostřednictvím jeho aktivit. Pro integrační sociální podniky je to pak cíl zaměstnávat a sociálně začleňovat osoby, které jsou znevýhodněné na trhu práce (Tematická síť pro sociální ekonomiku, n.d.).

¹⁸ Re-use = opětovné použití.

Prvním principem je sociální prospěch podniku. Podnik musí provozovat aktivity, které jsou prospěšné společnosti, případně určité skupině lidí. Sociální prospěch je také chápán jako princip, který míří dovnitř podniku, vůči jeho zaměstnancům a členům, kteří by měli mít účast na směřování podniku (viz. Tabulka č. 1).

Druhým principem sociálního podniku je ekonomický prospěch. V duchu tohoto principu je vyžadován alespoň minimální podíl tržeb z poskytování služeb či prodeje výrobků, a autonomie v řízení podniku na externích aktérech – zakladatelích nebo zřizovatelích. Zisk má být primárně reinvestován zpět do rozvoje podniku nebo použit na naplnění cílů podniku. Sociální podnik musí být také schopen zvládat ekonomická rizika spojená s podnikáním. Dalšími zásadami principu ekonomického prospěchu jsou omezené nakládání se ziskem, vykonávání soustavné ekonomické činnosti a trend směrem k placené práci (viz. Tabulka č. 1).

Třetím principem je environmentální a místní prospěch sociálního podniku. V rámci naplnění tohoto principu je nezbytné, aby sociální podnik zohledňoval environmentální aspekty své výroby a spotřeby. Zásadní je také jeho spolupráce s místními aktéry, využívání přednostně místních zdrojů a přednostní uspokojování potřeb místní komunity a poptávky (viz. Tabulka č. 1).

Každý z těchto principů může být ověřován na základě jeho konkrétních indikátorů, které jsou uvedeny v Tabulce č. 1 níže.

Tabulka č. 1 – Principy a rozpoznávací indikátory pro sociální podniky

Princip	Indikátor
1. obecná definice	
a) Veřejně prospěšný cíl formulován v základacích dokumentech	0a1. existence veřejně prospěšného cíle formulovaného v základacích dokumentech
	0a2. veřejná deklarace obecně prospěšného cíle, zejména zveřejnění na webu SP
	0a3. zapojení stakeholderů do procesu formulace veřejně prospěšného cíle
b) Veřejně prospěšný cíl naplňován prostřednictvím konkrétních aktivit	0b1. existence veřejně prospěšných aktivit
	0b2. provedené hodnocení dopadů činnosti SP dokládající pozitivní dopady na cílové

	skupiny v sociální či environmentální oblasti, přičemž výsledky hodnocení musí být zveřejněné
	0b3. vyjádření/doklad o veřejné/obecné prospěšnosti od některé z dotčených skupin
1. sociální prospěch	
a) Provozování aktivity prospívající společnosti či specifické skupině lidí	1a1. specifikace cílových skupin, na které jsou aktivity zaměřeny
	1a2. proveden průzkum potřeb cílových skupin
	1a3. diversity management (explicitně stanovené managementové postupy zohledňující specifické potřeby cílových skupin)
b) Demokratické rozhodování	1b1. pravidelné a systematické informování zaměstnanců a členů o chodu SP, výsledcích hospodaření a naplňování veřejně prospěšných cílů nad rámec závěrečné zprávy
	1b2. systematické získávání zpětné vazby ohledně fungování SP od zaměstnanců a/nebo členů
	1b3. míra participace zaměstnanců/členů na rozhodování (dle subjektivních výpovědí)
c) Založení z iniciativy občanů	1c1. právní forma
	1c2. zveřejněný popis vzniku SP, který dokládá iniciativu/participaci více občanů při zakládání SP (zveřejnění v některé výroční zprávě, na webu apod.)
d) Inovativní přístupy a řešení	1d1. zavedení alespoň 1 inovativního postupu během zkoumaného období, které

	vede ke zvýšení pozitivního sociálního a/nebo environmentálního dopadu SP
	1d2. existence dlouhodobého plánu interního vzdělávání zaměstnanců a/nebo dalších stakeholderů
	1d3. konkrétní doklady o tom, že alespoň 1/5 zaměstnanců a/nebo členů absolvovala vzdělávací kurzy, školení apod., které přispívají k inovacím
2. ekonomický prospěch	
a) Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů	2a1. alespoň 51% případného zisku reinvestováno do rozvoje sociálního podniku a/nebo naplňování deklarovaných veřejně prospěšných cílů
	2a2. zveřejnění informací o distribuci a využití případného zisku
b) Vykonávání soustavné ekonomické aktivity	2b1. stabilní (tj. min. 1 rok) nabídka zboží a/nebo služeb
	2b2. provedení průzkumu spokojenosti spotřebitelů/zákazníků/klientů s nabízenými zbožím a/nebo službami
c) Nezávislost v rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích	2c1. nezávislost operativy (vedení SP) v rozhodování a řízení o chodu SP na externím zřizovateli či vlastníkovi
	2c2. existence průhledné organizační struktury, náplní práce, pravomocí a zodpovědností v rámci SP
d) Alespoň minimální podíl vlastní ekonomické činnosti na celkových příjmech	2d1. příjmy z vlastní ekonomické činnosti tvoří alespoň 30% celkových příjmů SP
	2d2. existence etického kodexu podnikatele, který explicitně zahrnuje zohlednění všech tří pilířů udržitelného

	rozvoje, a který je zveřejněn (typicky na webu SP)
e) Snižování ekonomických rizik (schopnost zvládat ekonomická rizika)	2e1. existence podnikatelského plánu, který obsahuje strategii řízení ekonomických rizik firmy, krizový plán pro případy platební neschopnosti, a postup, jakým budou zaměstnanci i další stakeholderi o případné krizové situaci a jejím řešení informováni
	2e2. externí audit účetnictví SP
f) Alespoň minimální podíl placené práce	2f1. podíl – počet placených zaměstnanců/celkový počet lidí zajišťujících chod a aktivity SP – je větší než 0,1
3. environmentální a místní prospěch	
a) Uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů	3a1. lokální multiplikátor (LM2 = (celkové výdaje v daném období + výdaje utracené v rámci definované lokality) / celkové výdaje v daném období) větší než 1,25 (tj. min. 25% výdajů lokálních)
	3a2. zohlednění lokálních potřeb a orientace na lokální výrobu a spotřebu ve strategických dokumentech a cílech SP
	3a3. certifikace zaručující původ zboží a/nebo služeb (Regionální produkt, Český výrobek apod.)
b) Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu

	<p>3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly</p>
	<p>3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období</p>
<p>c) Zapojení důležitých aktérů do činnosti sociálního podniku</p>	<p>3c1. existující mapa stakeholderů a mechanismy jejich zapojení do činností SP, zakotvené v základacích dokumentech a/nebo závazných vnitřních předpisech (např. jejich účast ve správní radě, poradních orgánech, pracovních skupinách apod.)</p>
	<p>3c2. 3 konkrétní příklady zapojení stakeholderů do relevantních aktivit SP a/nebo strategických procesů za zkoumané období</p>
<p>d) Podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni</p>	<p>3d1. orientace na místní cílové skupiny a problémy</p>
	<p>3d2. Tři konkrétní příklady zapojení místních dobrovolníků do činnosti SP (nepočítají se zaměstnanci a členové zastávající funkce ve statutárních orgánech, řadoví členové se počítají)</p>

	3d3. spolupráce s místními zájmovými skupinami a/nebo veřejnou správou (např. zapojení zaměstnanců/členů SP v komisích, pracovních skupinách, komunitním plánování apod.)
--	---

Zdroj: České sociální podnikání, 2023b

Aby se mohl sociální podnik za sociální podnik považovat, musí naplňovat všech deset povinných principů a jejich indikátorů. Ze šesti nepovinných principů a indikátorů musí sociální podnik splnit nejméně polovinu. Z doplňkových indikátorů, kterých je celkem dvacet tři musí sociální podnik splnit alespoň šest (České sociální podnikání, 2023b).

3. 5. Modely sociálních podniků

České sociální podniky se rozlišují na tři základní modely sociálních podniků: družstevní, asociativní a byznys model. Asociativní model sociálního podniku charakterizuje sociální podnik jako podnik iniciován „zdola nahoru“¹⁹, tedy z občanského sektoru. Jsou do něj zahrnovány zejména neziskové organizace, které provozují podnikatelskou činnost za účelem kofinancování naplňování svých poslání a zároveň se hlásí k principům sociálního podnikání. Business model je také jako sociální podnik iniciován „zdola nahoru“, avšak ze sektoru tržního. K tomuto modelu se řadí zejména podniky s právní formou s.r.o., méně častěji s právní formou a.s. či OSVČ. Business model je často spojován se sociálními inovacemi a sociálními inovátory. Poslední je družstevní model sociálního podniku, iniciován „zdola nahoru“ z družstevního sektoru. Taková družstva se hlásí k principům sociálního podnikání, případně mohou přímo nabývat právní formy sociálního družstva (Dohnalová & kol., 2015, s. 38-44).

Rozdíl v těchto modelech spočívá zejména v tom, že každý z nich reprezentují organizace s jinými právními formami typickými pro každý model. A právě tyto právní formy, zakotvené v legislativě státu, mohou nést výhody a nevýhody při naplňování aktivit dle CSR/ESG. Zatímco neziskové organizace a družstva mají jasně daný veřejně či vzájemně prospěšný účel, subjekty tržního sektoru se primárně orientují na soustavnou ekonomickou činnost a zisk. Vliv může mít také způsob financování a diverzifikace zdrojů.

¹⁹ V tomto kontextu myšleno z iniciativy jednotlivců či subjektů z daného sektoru.

4. Společenská odpovědnost a udržitelnost firem

Dalším ústředním tématem této práce je koncept CSR/ESG. První část této kapitoly je věnována problematice definování konceptu CSR. Další části se zabývají historií CSR a třem pilířům CSR/ESG. Dále je věnována samostatná kapitola pouze udržitelnosti firem, a v poslední kapitole je přiblížena metoda a kritéria měření CSR/ESG, které jsou výchozí pro empirickou část.

4. 1. Koncept společenské odpovědnosti firem – definice

Zatímco subjekty sociální ekonomiky a sociálního podnikání jsou zejména sociální podniky a neziskové organizace, jež vytváří zisk pro účely financování svých poslání, subjekty, které zkoumáme v rámci CSR/ESG jsou subjekty nejčastěji sektoru tržního, tedy komerční firmy. Podle §8 zákona č. 513/1991 Sb., je firma „název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku“. Dle §2 tohoto zákona se „podnikáním rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku“ (Zákony pro lidi, 2023). Přestože se koncept sociálního podnikání a CSR/ESG liší v tom, k jakým subjektům se primárně vztahují a jaký je účel těchto subjektů, jejich reálný obsah a aplikace se značně prolínají.

Většina publikací pojednávajících o CSR poukazuje na to, že jednotné firemní CSR neexistuje. Přestože se jím dnes většina firem interně zabývá, obsah a rozsah aktivit je v rámci tohoto konceptu dosti různorodý a ne vždy na všech jeho aspektech či rozsahu panuje shoda. Každá z definic má však ve svém jádru určitý smysl pro odpovědnost firmy, která jde nad rámec pouhé maximalizace jejího zisku. Firma by měla v duchu CSR nejen vytvářet zisk, ale také by měla být společensky odpovědná. Největší rozdíly v definicích CSR spočívají pak právě v tom, co podle autorů pojem společenská odpovědnost znamená (Toepler & Anheier, 2010, s. 576-580).

Tato skutečnost však není v akademickém světě u takto dynamicky se rozvíjejícího konceptu ničím výjimečným. Množství definic a jejich poměrně obecné znění mohou naopak umožnit konceptu CSR být neustále otevřený novým námětům a inovacím. Neméně tomu jde vstříc i dobrovolnost plnění společensky odpovědných závazků.

S pozitivním vnímáním množství různých definic se však ne zcela ztotožňuje autor studie *How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions*, která srovnává třicet sedm definic CSR včetně těch nejznámějších a nejužívanějších,

a to z hlediska pěti dimenzí, které jednotlivé definice různě obsahují. Těmi jsou sociální dimenze, ekonomická dimenze, environmentální dimenze, dimenze stakeholderů a dimenze dobrovolnosti (Dahlsrud, 2006, s. 4) Podle autora existuje velké množství definic, které jsou často příliš zaměřené na specifické oblasti a brání tak volnému rozvoji a implementaci tohoto konceptu. Absence shody v definicích CSR pak může být potenciálním problémem. Pokud budou konkurenční definice obsahovat odlišná témata a dimenze, budou lidé o CSR mluvit různě a to může zabránit jeho rozvoji. Bohužel každý pokus o vytvoření neutrální definice je náročný, protože neexistuje žádná metodika, která by ověřovala, zda taková skutečně je. A i kdyby taková definice vytvořena byla, stále by to vyžadovalo, aby byla lidmi zabývajícími se CSR skutečně aplikována (Dahlsrud, 2006, s. 1-2) Tato obava je podkládána právě třiceti sedmi různými definicemi CSR, z nichž pouze sedm z nich v sobě obsahuje všech pět výše zmíněných dimenzí. Dvanáct definic obsahuje v různých kombinacích čtyři dimenze a zbytek definic tři a méně těchto dimenzí (Dahlsrud, 2006, s. 7-11).

Přestože je definic CSR nespočet a není prostor uvést zde každou z nich, lze říci, že všechny jsou ve své podstatě relevantní, pokud zmiňují společenské závazky firmy, které překračují účel tvorby zisku z podnikání firmy. Crowther (2008) však uvádí tři principy sociální odpovědnosti firem, které jednotlivým definicím a pojetím dávají při nejmenším společný základ. Těmito principy jsou udržitelnost, odpovědnost a transparentnost (Crowther & Aras, 2008, s. 10-14).

CSR můžeme tedy definovat například jako „koncept dobrovolné angažovanosti firmy při zvažování sociálních a ekologických otázek“ (Sokolovský a kol., 2012, s. 4). Primárním cílem podnikání stále zůstává tvorba zisku, vedle toho je však po organizacích v duchu tohoto konceptu požadováno, aby se chovaly společensky odpovědně k jejich jednotlivým stakeholderům – zaměstnancům, klientům, zákazníkům, dodavatelům, místní komunitě – a životnímu prostředí. Sokolovský a kol. uvádí devět oblastí, do kterých mohou být konkrétní činnosti v rámci CSR zahrnuty: Řízení vizí a hodnot, komunikace, dialog se stakeholdery, aktivity zaměstnanců, inovace CSR, aktivity zákazníků, aktivity ekologické, komunitní aktivity a aktivity dodavatelské. Z těchto oblastí pak vyplývají tři vzájemně propojené pilíře CSR, tzv. 3P – People (lidé), Planet (planeta) a Profit (zisk) – neboli sociální, environmentální a ekonomický (Sokolovský a kol., 2012, s. 4-5). Tyto pilíře jsou detailněji popsány v samostatné kapitole 4. 3. Tři pilíře společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem.

Komise evropských společenství definuje CSR jako koncept, pomocí něhož firmy dobrovolně začleňují sociální a environmentální aspekty do svých obchodních operací

a do interakce se svými zainteresovanými stranami (Commission of the European Communities, 2001, s. 6). Tato definice v sobě pojímá sociální, environmentální a ekonomické téma, dobrovolnost závazku i vztahy se stakeholdery. Lze tedy konstatovat, že je tematicky a dimenzionálně kompletní.

Poměrně odlišnou definici nabízí Světová obchodní rada pro udržitelný rozvoj, která definuje CSR jako trvalý závazek podniků chovat se eticky a přispívat k hospodářskému rozvoji a zároveň zlepšovat kvalitu života pracovníků a jejich rodin, jakož i místní komunity a společnosti jako celku (World Business Council for Sustainable Development, 2000, s. 6-7). V této definici není explicitně zahrnuto téma životního prostředí, implicitně může být obsaženo u zlepšování kvality života.

Business for Social Responsibility, mezinárodní organizace tvořená odborníky zabývajícími se udržitelným podnikáním, definuje CSR jako obchodní rozhodování spojené s etickými hodnotami, dodržováním zákonných požadavků a respektem k lidem, komunitám a životnímu prostředí (Dahlsrud, 2006, s. 8).

4. 2. Koncept společenské odpovědnosti firem – historie

V této kapitole je stručně popsána historie konceptu CSR. Kde se vzal, jak a kdy byl rozvíjen a také v jaké fázi se momentálně nachází.

V průběhu desetiletí nabývá pojem společenské odpovědnosti stále na významu a je předmětem nejrůznějších debat, výzkumů a komentářů. Jak v teorii, tak v praxi zaznamenal tento koncept nové přístupy a vývoj. Přestože základní myšlenka byla a je vcelku praktická, teoretický koncept byl vyvinut až po druhé světové válce, zejména v posledních padesáti letech (Farcane & Bureana, 2015, s. 31-33).

Koncept CSR vznikl v Americe koncem 19. století, ale kvůli dvěma světovým válkám nebudil u společnosti až do 50., 60. let minulého století velký zájem. Přestože pojem CSR nebyl v mnoha částech světa v této době vůbec definován a chápán, v Americe už byl přijímán v moderním pojetí. Podnikatelské prostředí, politika či soudní moc sehrály v pochopení, a dokonce vynucení jeho přijetí a respektování, důležitou roli. Koncept CSR 50. let by se dal shrnout do myšlenky Franka Abramse²⁰, který tvrdil, že společnosti by měly myslet nejen na zisky, ale také na své zaměstnance, klienty nebo širokou veřejnost. 60. léta přinesla lepší definici CSR – ekonomická funkce firmy byla spojena s její funkcí v rámci

²⁰ Bývalý generální ředitel Standard Oil Company, New Jersey.

společnosti. Zvýšila však také povědomí o problémech vyplývajících z konceptu CSR. Například, jak v rámci činnosti rozlišovat mezi ekonomickou a sociální povinností. V 70. letech byly definovány pojmy jako sociální citlivost podniku, sociální výkonnost podniku, zvládání sociálních problémů, dimenze CSR a strategie CSR. Objevuje se také rozdíl mezi CSR a sociální povinností, nebo CSR a veřejnou odpovědností. To vše vedlo k různým přístupům ke konceptu CSR jak je známe dnes. 90. léta – definovaná jako éra globálního občanství – doplňují teorii CSR diskusí o další teorie, jako například teorii stakeholderů, či podnikatelské etiky. (Farcane & Bureana, 2015, s. 45-47).

Od roku 2000 až dodnes se CSR vyvíjí z hlediska různých přístupů ke konceptu, například pragmatického, etického, či sociální tlaku a také prostřednictvím různých modelů strategie CSR. Globalizace ekonomiky a kampaně na podporu CSR iniciované nevládními organizacemi, politikou, veřejným míněním a v neposlední řadě podnikatelským prostředím představují důležité aktéry ve vývoji konceptu CSR až do nynější podoby, kdy je CSR/ESG důležitou součástí strategie každé firmy, která chce dlouhodobě uspět v silně konkurenčním tržním prostředí (Farcane & Bureana, 2015, s. 45-47).

Z trendů a praktik CSR je zřejmé, že společenská odpovědnost má jak etickou, morální, tak i složku obchodní. V dnešním světě intenzivní globální konkurence je jasné, že CSR může být udržitelné pouze tehdy, pokud bude i nadále přidávat hodnotu firemnímu úspěchu. Je však třeba poznamenat, že je to společnost nebo veřejnost, kdo hraje stále větší roli v tom, co tvoří obchodní úspěch, nejen obchodní manažeři sami, a proto má CSR v globálním trhu optimistickou budoucnost (Carroll, 2008).

4. 3. Tři pilíře společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem

Jak je v práci uvedeno již dříve, koncept CSR stojí na třech pilířích – ekonomickém, sociálním a environmentálním. Ty také korespondují s tzv. „3P“ – Profit (zisk), People (lidé), Planet (planeta). S těmi dále souvisí tzv. triple-bottom-line, tedy způsob podnikání, při kterém se firma nesoustředí pouze na ekonomický růst a zisk, ale zohledňuje při svém podnikání také environmentální a sociální otázky a také dopady své činnosti na tyto oblasti. Firma totiž není subjektem izolovaným od společnosti a její činnost se dotýká prostředí, ve kterém funguje (Trnková, 2004, s. 7-8). K masivnějšímu přemýšlení firem tímto způsobem dochází až díky rozvoji a popularitě konceptu CSR. Firma, která se k tomuto konceptu hlásí, aktivně řeší svou odpovědnost v každé z oblastí. Jakým činnostem dá

v rámci jednotlivých oblastí přednost, záleží na předmětu jejího podnikání, možnostech a interní prioritizaci.

V rámci ekonomické tržní oblasti společensky odpovědná firma podniká transparentně, navazuje a dodržuje dobré vztahy se svými stakeholdery, kterými jsou zákazníci, klienti, investoři, akcionáři, dodavatelé a další obchodní partneři. Prostřednictvím odpovědného chování buduje dlouhodobě udržitelné sítě na základě důvěry. Společensky odpovědná firma také dodržuje zákony a odmítá se podílet či dokonce vytvářet korupční jednání (Steinerová & Makowski, 2008, s. 6). Můžeme ještě doplnit existenci kodexu podnikatelského chování firmy, případně etického kodexu a uplatňování principů dobrého řízení (Trnková, 2004, s. 7-8).

Sociální oblast je velmi rozmanitá, proto ji můžeme dále rozdělit na oblast pracovního prostředí a oblast místní komunity. Hlavními stakeholdery firmy v oblasti pracovního prostředí jsou zaměstnanci. Zaměstnanci jsou na firmě do určité míry závislí v tom smyslu, že za práci, kterou pro ni odvedou, získají plat, který jim slouží jako obživa. V práci také tráví značnou část svého života a také od spokojenosti v ní se odvíjí jejich spokojenost v soukromí. A právě spokojenost svých zaměstnanců by měla být pro každou firmu jednou z hlavních priorit. Spokojení a kvalitní zaměstnanci zajišťují firmě dlouhodobý úspěch. Firmy hlásící se k odpovědnému přístupu by měli péči svých zaměstnancům věnovat adekvátní pozornost, reagovat na jejich potřeby, rozvíjet je, vzdělávat, vycházet jim vstříc a náležitě oceňovat jejich práci (Steinerová & Makowski, 2008, s. 7).

V oblasti místní komunity je zásadní vztah mezi firmou a prostředím, ve kterém podniká, a je tedy jeho součástí. Firma by měla vytvářet dobré vztahy s ostatními ve svém okolí, podporovat je, přispívat k řešení tamních problémů, apod. Prostředí firmy je totiž jedním z důležitých zdrojů pracovní síly či zákazníků (Steinerová & Makowski, 2008, s. 8). Konkrétními aktivitami v rámci celé sociální oblasti pak může být například firemní filantropie, starost o zdraví a bezpečnost zaměstnanců a dodržování lidských práv, rozvoj lidského kapitálu, snaha o vyváženost pracovního a osobního života zaměstnanců (tzv. work-life balance), rovné příležitosti, diverzita, či jistota zaměstnání (Trnková, 2004, s. 7-8).

Poslední oblastí konceptu CSR je oblast environmentální neboli životního prostředí. Firmy svou činností zpravidla životní prostředí negativně ovlivňují. Firma by se v duchu společenské odpovědnosti měla o své negativní dopady na životní prostředí zajímat a snažit se je minimalizovat či eliminovat. Aktivity, prostřednictvím kterých toho mohou dosáhnout, jsou například ekologická výroba, produkty a služby, ekologické balení, recyklace, úspora

energií, minimalizace odpadu, ochrana přírodních zdrojů, cirkulární ekonomika, re-use, a další (Steinerová & Makowski, 2008, s. 9).

4. 4. Udržitelnost firem

S konceptem CSR přímo souvisí pojem udržitelného rozvoje. Tento koncept nevnímá CSR jako dobrovolný závazek firem zohledňovat svou činnost i v jiných než finančních oblastech, ale jako nutnou podmínku pro budoucí přežití, udržitelnost takového podniku a v globálním rozměru ekonomiky a společnosti jako takové. Je tedy logické, že i ESG stojí na tzv. třech pilířích společenské odpovědnosti: ekonomickém, environmentálním a sociálním. V odborné literatuře jsou často koncepty CSR a ESG vnímány jako jeden (viz. například Gillan, Koch & Starks, 2021).

Evropská komise definuje udržitelný rozvoj jako uspokojování potřeb současnosti při zohlednění a zajištění toho, aby také budoucí generace mohly uspokojovat své vlastní potřeby. Aby bylo udržitelného rozvoje dosaženo, musí politiky ve všech třech zmíněných oblastech – ekonomické, environmentální a sociální – spolupracovat a vzájemně se podporovat (European Commission, Trade, n.d.). Dnes se tedy ještě silněji volá po společenské odpovědnosti firem, což zahrnuje i jejich udržitelnost, a trend dobrovolnosti přistupovat k takovému jednání se pro některé firmy mění v povinnost.

Dokladem toho je směrnice Corporate Sustainability Reporting Directive (dále jen CSRD) přijata Evropským parlamentem a Radou Evropské unie v listopadu 2022 (European Parliament, 2022). Na základě této směrnice bude po určitých velkých, malých i středních podnicích vyžadován nefinanční reporting²¹ ohledně jejich udržitelnosti. CSRD nahrazuje předchozí směrnici Non-Financial Reporting Directive (NFRD). Nová směrnice se bude vztahovat na 49 tisíc evropských firem místo původních 11 tisíc (Flagship, 2022).

Přestože se zatím dle nastavených kritérií tato povinnost na sociální podniky jako převážně malé a střední firmy v České republice nevztahuje, není pochyb o tom, že ambicí tohoto projektu je, aby postupně všechny podniky na území Evropské unie o udržitelnost svého podnikání aktivně usilovaly. Již nyní se v České republice pořádají konference a odborné semináře na téma sociálního podnikání a ESG, jelikož jsou sociální podniky vedle neziskových organizací správně považovány za nositele této myšlenky a často také

²¹ Reporting = podávání přehledných zpráv o stavu a průběhu aktivit.

průkopníky, kteří mohou být svými aktivitami inspirací nejen pro mnoho malých a středních firem (NROS, 2023).

Přestože koncept CSR zažíval v posledních dvaceti letech velký rozmach a stále je u firem vysoce populární, přijetím směrnice CSRD se do popředí dostává koncept ESG. Zejména se tak děje díky legislativnímu ukotvení a standardizovanému způsobu měření a vykazování na evropské úrovni, kterému se budu věnovat v následující kapitole 4. 4. Metodika a kritéria měření společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem.

Ačkoliv se ve své podstatě jedná o ty samé oblasti odpovědnosti firem vůči společnosti, můžeme mezi těmito koncepty najít rozdíly, které by měly být zmíněny.

ESG je orientováno na data. Primárním cílem ESG reportingu je informovat poskytovatele kapitálu a klíčové zainteresované strany. CSR aktivity a reporting založený na těchto aktivitách, jsou spíše navrženy tak, aby zapojily zaměstnance a vybudovaly pozitivní firemní reputaci v očích spotřebitelů a komunity (Novisto, 2022).

ESG zahrnuje stále více aktivit dodržovaných na základě předpisů. Pro mnoho společností již není ESG reporting dobrovolné. Požadavky na zveřejňování ESG reportingu se rychle stávají standardizovanými a regulovanými, což vede více společností k tomu shromažďovat, sledovat a hlásit potřebné informace. Na druhou stranu zapojovat se do CSR aktivit se od společností obvykle nevyžaduje – pokud tak činí, činí tak z vlastní vůle (tamtéž, 2022).

ESG je lépe kvantifikovatelné a standardizované. Ačkoli iniciativy CSR mohou zahrnovat i kvantifikovatelné cíle a výsledky, ESG je z těchto dvou datově náročnější. Ačkoli kvalitativní data hrají klíčovou roli, společnosti podávající zprávy o metrikách ESG, musí shromažďovat a zveřejňovat značné množství kvantitativních dat. Hodnocení navíc nabízí určitý prvek standardizace pro srovnatelné ESG reporty, zatímco výsledky CSR a jeho reporting jsou většinou společnostmi vytvářeny nezávisle (tamtéž, 2022).

ESG se zaměřuje na materiální rizika a příležitosti. Klíčovou součástí strategie ESG a významným rozdílem od CSR je identifikace a řízení finančně významných environmentálních, sociálních a ekonomických rizik a příležitostí. Zatímco tak CSR může být spíše v souladu s hodnotami společnosti a podporovat je, informace, které společnost zveřejňuje prostřednictvím zpráv ESG jsou založeny na jejich významu ve vztahu k činnosti a obchodnímu modelu společnosti (tamtéž, 2022).

Na základě výše uvedených skutečností je výzkum zaměřen na koncept ESG. Důvody k tomuto kroku jsou následující:

- (1) ESG je budoucnost. Je to trend, který bude minimálně v Evropské unii určovat společenskou odpovědnost a udržitelnost firem všech velikostí v dalších letech. Výzkum může přispět sociálním podnikatelům v pochopení ESG, jak jej mohou při svých aktivitách využít a jak prostřednictvím jeho naplňování inspirovat další podnikatele. V případě povinného reportingu ESG v budoucnosti jim může výzkum pomoci identifikovat aktivity, které jsou do ESG reportingu zahrnovány.
- (2) ESG má standardizovaný způsob měření. V případě CSR reportingu je obtížné vybrat přístup měření, který by se mohl považovat za všeobecně uznávaný. Pro vyšší relevanci výzkumu je tedy vhodnější použít takový způsob měření, který je uznávaný na legislativní úrovni a tedy jednotný a závazný pro všechny zainteresované subjekty.

V následující kapitole jsou blíže představeny samotná metodika a kritéria měření CSR/ESG – celým názvem European Sustainability Reporting Standards²².

4. 5. Metodika a kritéria měření společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem

Znát kritéria a metodiku měření společenské odpovědnosti a udržitelnosti je pro firmu, která se jimi zabývá, naprosto zásadní. Díky tomu může zmapovat svou dosavadní míru aktivity v jednotlivých oblastech, nastavovat si cíle a vyhodnocovat jejich plnění.

Také pro dosažení výzkumného cíle a zodpovězení výzkumné otázky je nutné stanovit metodiku měření jednotlivých opatření, jež jsou v rámci podniku implementována.

Jak je uvedeno v předchozí kapitole, pro potřeby výzkumu jsou použity standardy ESRS. Tyto standardy by měly být evropským parlamentem finálně schváleny v polovině roku 2023. Jejich dvanáct draftů prošlo v minulém roce připomínkováním zainteresovaných stran a zapracováním vznesených připomínek, a v listopadu 2022 byly předloženy v revidované verzi Evropské komisi. V tomto výzkumu tedy budou použity před oficiálním schválením (EFRAG, n.d.a).

Jako technický poradce pro vypracování těchto standardů byla pověřena společnost EFRAG²³. Toto soukromé sdružení, jehož účelem je sloužit veřejnému zájmu, bylo založeno v roce 2001 na základě iniciativy Evropské komise. EFRAG rozšířila své poslání v roce

²² V překladu Evropské standardy pro reporting udržitelnosti – zkratka ESRS.

²³ Evropská poradní skupina pro účetní výkaznictví.

2022 v návaznosti na novou roli přidělenou ve vztahu k CSRD a to právě poskytováním technického poradenství Evropské komisi ve formě kompletního vypracování návrhu standardů EU pro reporting udržitelnosti a návrhů změn těchto standardů. Jejimi členskými organizacemi jsou evropští stakeholderi, organizace na národních úrovních a organizace občanské společnosti (EFRAG, n.d.b). Přestože je proces vytváření standardů ESRS zajímavý, pro účely této práce není třeba jej dále detailněji popisovat.

ESRS standardy obsahují deset tematických oblastí rozdělených do třech pilířů:

- I. Environmentálního: (1) klima, (2) znečištění, (3) voda a mořské zdroje, (4) biodiverzita a ekosystémy, a (5) využívání zdrojů a oběhové hospodářství; dále
- II. Sociálního: (6) vlastní pracovní síla, (7), pracovníci v hodnotovém řetězci, (8), komunity, a (9) spotřebitelé a koncoví uživatelé; a
- III. Ekonomického: (10) obchodní chování. (EFRAG, n.d.a).

Každá z reportovaných tematických oblastí by měla pokrývat následující okruhy:

- a) Správa – procesy správy, kontroly a postupů používaných ke sledování a řízení dopadů, rizik a příležitostí podniku ve vztahu k udržitelnosti ve sledované tematické oblasti;
- b) Strategie – jaký vliv má strategie a obchodní model/y podniku na jeho identifikované významné dopady, rizika a příležitosti v dané oblasti včetně strategie pro jejich řešení;
- c) Řízení dopadů, rizik a příležitostí – proces, kterým se identifikují, hodnotí a řídí dopady, rizika a příležitosti prostřednictvím politik a opatření; a
- d) Metriky a cíle – jak podnik měří svou výkonnost v řešení včetně pokroku směrem k cílům, které si stanovil. (EFRAG, 2022).

Dále je ke každému standardu, tedy jednotlivé tematické oblasti, vydána příručka s podrobným popisem, co se od firem v rámci reportingu jednotlivých tematických oblastech očekává (EFRAG, n.d.a).

Analýza jednotlivých tematických oblastí a jejich možného propojení s principy a indikátory sociálního podnikání, bude předmětem první části výzkumu²⁴. V druhé části výzkumu bude obsah těchto standardů porovnáván s konkrétními aktivitami vybraných sociálních podniků²⁵.

²⁴ Konkrétně v kapitole 7. Porovnání principů a indikátorů sociálního podnikání se společenskou odpovědností a udržitelností reprezentovanou ESRS kritérii.

²⁵ Konkrétně v kapitole 8. Výsledky analýzy sociálních podniků.

EMPIRICKÁ ČÁST

5. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Sociální podnikání, stejně jako koncepty CSR/ESG, se řídí třemi zásadami – sociální, ekonomickou a environmentální. Výzkum má za cíl zjistit zda, a případně jak, se shodují aktivity sociálních podnik se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS.

1. Hlavní výzkumná otázka: Shodují se aktivity sociálních podniků se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS?

1a. Výzkumná podotázka: Jak se shodují principy sociálního podnikání se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS?

1b. Výzkumná podotázka: Jak se shodují environmentální aktivity sociálních podniků s environmentálními tématy společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS?

1c. Výzkumná podotázka: Jak se shodují sociální aktivity sociálních podniků, se sociálními tématy společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS?

1d. Výzkumná podotázka: Jak se shodují ekonomické aktivity sociálních podniků s ekonomickými zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS?

1e. Výzkumná podotázka: Má typ modelu sociálního podniku vliv na naplňování zásad společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS?

6. Metodologie

Vzhledem k výzkumnému cíli práce a pro účely zodpovězení výzkumné otázky je zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Cílem kvalitativní výzkumné strategie je porozumět konkrétnímu studovanému jevu a to přímo v prostředí a kontextech, ve kterých se zkoumané jevy nacházejí (Novotná & kol., 2020, s. 260-261). Kvalitativní výzkumnou strategii lze vůči kvantitativní vymezit na základě použité metody sběru dat, podle metody induktivního či deduktivního usuzování, podle typů dat či podle způsobu analýzy dat. Nelze však tyto dvě strategie brát jako soupeřící či navzájem se vymežující, některé aspekty obou strategií se mohou navzájem prolínat (Švaříček, Šedová, 2007, s. 13-17). Důležité je také zdůraznit, že kvalitativní strategie výzkumu nemá ambici zobecňovat výsledky výzkumu na celou populaci, dají se vztáhnout pouze na vzorek, který je předmětem výzkumu. Přestože tedy není možné výsledky generalizovat, mohou mít vysokou vypovídající hodnotu ve vztahu ke vzorku, který zkoumáme, a jevům s podobnými charakteristikami (Mack & kol, 2005, s. 1-2). V dalších kapitolách metodologické části práce jsou blíže popsány zvolené metody sběru a analýzy dat a výzkumný vzorek.

6. 1. Metody sběru dat

Metodou sběru dat je nevtíravý výzkumný přístup, který zpravidla využívá zejména institucionální zdroje dat a virtuální zdroje dat (Novotná & kol., 2020 s. 393-395). V případě tohoto výzkumu se jedná především o analýzu virtuálních a elektronických zdrojů dat. V první části výzkumu tvoří zdroje dat veřejně dostupné elektronické dokumenty, konkrétně deset draftů standardů ESRS. Zdroje dat v druhé části výzkumu jsou tvořeny především z webových stránek podniků, článků publikovaných na jejich webových stránkách, veřejně dostupných elektronických dokumentů – výroční zprávy, stanovy, zakládacích listiny a také zveřejněných interních dokumentů.

Výhoda těchto zdrojů dat spočívá zejména v jejich veřejné dostupnosti, lze na ně používat nevtíravé výzkumné techniky a jsou poměrně datově bohaté. Nevýhodou takových zdrojů dat zejména u druhé části výzkumu může být subjektivita těchto dat, jelikož autorem většiny používaných zdrojů a jejich obsahu jsou samy podniky.

Přestože všechny tři podniky provozují svou činnost více než deset let, analyzované dokumenty, až na jednu výjimku²⁶, jsou zdroje dat z let 2020-2023. Stáří analyzovaných dokumentů je zvoleno tak, aby data z nich analyzovaná odrážela aktuální situaci a stav těchto podniků.

6. 2. Metoda analýzy dat

Metodami analýzy dat zkoumaných pro potřeby tohoto výzkumu jsou analýza dokumentů a tematická analýza.

Analýza dokumentů může být definována jako systematický postup pro přezkoumání nebo vyhodnocení dokumentů – tištěných či elektronických. Stejně jako ostatní analytické metody v kvalitativním výzkumu, analýza dokumentů vyžaduje, aby byla data zkoumána a interpretována za účelem získání významu, porozumění a rozvoje empirických poznatků. (Corbin & Strauss, 2008 in Bowen, 2009, s. 27-28).

Analýza dokumentů se často používá v kombinaci s jinými kvalitativními metodami analýzy pro doplnění a obohacení výzkumných poznatků. Není ovšem vyloučené použít tuto metodu ve výzkumu samostatně (Bowen, 2009, s. 28-29).

Postup analýzy dokumentů zahrnuje povrchové zkoumání dokumentů, jejich čtení a důkladné zkoumání a interpretaci. Tento proces kombinuje prvky obsahové analýzy a tematické analýzy. Obsahová analýza je proces organizování informací do kategorií souvisejících s ústředními otázkami výzkumu (tamtéž, 2009, s. 32-33).

Mezi výhody metody analýzy dokumentů patří snadná dostupnost dokumentů. Také je z hlediska časové náročnosti efektivnější než jiné metody. Dokumenty mohou být zkoumány opakovaně, což umožňuje výzkumníkům získat hlubší a komplexnější porozumění zkoumanému fenoménu (tamtéž, s. 31-32).

Na druhou stranu dokumenty mohou být zkreslené, neúplné nebo zastaralé. To může mít negativní dopad na validitu a spolehlivost výsledků. Další nevýhodou je, že interpretace dokumentů může být subjektivní a závislá na schopnostech a znalostech výzkumníka. Dokumenty, které nebyly vytvořeny v rámci výzkumu mohou obsahovat informace obtížně pochopitelné bez dalšího kontextu (tamtéž, 2009, s. 31-32).

²⁶ Zakládací listinu podniku Kokoza o.p.s. z roku 2012.

V případě analýzy dokumentů v tomto výzkumu – standardů ESRS – jsou dokumenty aktuální a úplné, kontext jejich vytvoření je taktéž v této práci transparentně přiblížen.

Tematická analýza, druhá metoda analýzy dat v tomto výzkumu, je metoda, která umožňuje identifikovat témata ve zkoumaných datech a následně je analyzovat. Umožňuje také převedení kvalitativních informací do kvantitativní podoby dat (Boyatzis, 1998, s. 4). Přestože je dle některých autorů tematická analýza jako metoda analýzy dat ne příliš jasně vymezena a je uznávána spíše jako proces analýzy, je jako kvalitativní analytická metoda široce využívána a dle jiných by měla být považována za základní metodu kvalitativní analýzy jako takovou, nikoli jen jako proces používaný v rámci jiných kvalitativních metod (Braun & Clarke, 2006, s. 2-4). Pomocí tematické analýzy je možné propojit různé koncepty a porovnat je s daty, která byla shromážděna v různých situacích v různých časech během výzkumu. Data je možné interpretovat jakkoli (Alhojailan & Ibrahim, 2012, s. 40).

Mezi velkou výhodou tematické analýzy dat patří její flexibilita v použití, jelikož nemá jasně dané postupy její aplikace, což ji umožňuje získat bohatý, detailní a tedy komplexní soubor dat. Vzhledem k tomu, že tematická analýza nevyžaduje podrobné teoretické a technologické znalosti přístupů, jako je tomu například u zakotvené teorie či diskursivní analýzy, může nabídnout přístupnější formu analýzy zejména pro ty, kteří nemají s kvalitativním výzkumem větší zkušenosti (Braun & Clarke, 2006, s. 2-9). Na druhou stranu je však vzhledem k této flexibilitě důležité být transparentní v tom, z jakého paradigmatického rámce výzkumník vychází, aby byla zajištěna důvěryhodnost výsledných zjištění a výkladu (Kiger & Varpio, 2020, s. 1).

Témata v rámci tematické analýzy nejsou pouze souhrny nebo kategorie kódů, ale jsou to aktivně vytvořené vzorce či významy odvozené ze souboru dat, které odpovídají na výzkumnou otázku (Kiger & Varpio, 2020, s. 1-3). Existují dva přístupy, jak témata v datech pomocí tematické analýzy identifikovat. První z nich je poskytnout podrobný a bohatý tematický popis celého souboru dat, aby čtenář získal představu o jeho převládajících nebo důležitých tématech. Alternativním využitím tematické analýzy je poskytnout podrobnější popis jednoho konkrétního tématu nebo skupiny témat v rámci dat (Braun & Clarke, 2006, s. 11-12).

Oba uvedené přístupy lze pojmout dvěma způsoby a to induktivním způsobem, neboli způsobem „zdola nahoru“, či teoretickým deduktivním způsobem, tedy způsobem „shora dolů“. V rámci induktivního přístupu je identifikování témat silně propojeno se samotnými daty. Naproti tomu deduktivní tematická analýza má tendenci být řízena

teoretickým nebo analytickým zájmem výzkumníka o danou oblast a je tedy explicitně řízena analyticky. Tato forma tematické analýzy poskytuje méně obsáhlý popis dat jako celku, na druhou stranu však umožňuje podrobnější popis vybraných aspektů analyzovaných dat. Můžeme tedy buď kódovat na základě zcela konkrétní výzkumné otázky (viz. deduktivní přístup) nebo se specifická výzkumná otázka může vyvíjet prostřednictvím procesu kódování (viz. induktivní přístup) (tamtéž, 2006, s. 11-12).

Při využití metody tematické analýzy je důležité zvolit úroveň, na které mají být témata v datech identifikována. Buď se jedná o úroveň explicitní, sémantickou, v rámci níž jsou témata identifikována v rámci explicitních nebo povrchových významů dat, což znamená, že analytik nehledá nic nad rámec toho, co je řečeno nebo napsáno. Druhou úrovní je úroveň latentní – interpretativní, jenž přesahuje sémantický obsah dat a začíná identifikovat nebo zkoumat základní myšlenky, předpoklady a konceptualizace ve vztahu k datům.

Pro latentní tematickou analýzu tedy vývoj témat samotných zahrnuje interpretační práci a analýza, která je vytvořena, není pouhým popisem, ale je již teoretizována (Braun & Clarke, 2006, s. 13).

Další základní metodologické rozhodnutí, které musí být položeno na začátku analýzy, se týká přístupu k samotným analyzovaným datům a toho, jak jsou v procesu výzkumu chápána. Takový přístup může být buď realistický nebo narativistický. Zatímco realistický přístup vnímá data jako popis reality, narativistický přístup je vnímá jako jednu z verzí skutečnosti (Švaříček, Šedřová & kol. 2007, s. 207-2011). Oba přístupy jsou výchozím bodem následné interpretace dat.

Na základě výše uvedeného a v duchu transparentnosti výzkumu je níže nastíněno, jaký přístup k datům je v průběhu tematické analýzy z paradigmatického hlediska zvolen.

Analýza je prováděna deduktivním způsobem a vychází z teoreticky ukotvených konceptů, které jsou předmětem této práce. V jednotlivých položkách datového korpusu jsou identifikována témata relevantní pro výzkumnou otázku. Analýza se neomezuje na úroveň sémantického nahlížení dat, ale často se přiklání k úrovni latentní – informace z dat jsou v některých případech dále interpretovány s ohledem na teoretickou citlivost. K datům je přistupováno realisticky, jejich vyznění je bráno jako objektivní fakt, nikoli pouze jako subjektivní vnímání skutečnosti, což taktéž umožňuje lépe zodpovědět výzkumnou otázku. Při analýze je dodrženo šest základních fází výzkumu (Braun and Clarke, 2006, s. 15-23).

6. 3. Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek musí být takový, na kterém je možné zkoumat jev, který je v cíli výzkumu vymezen, lze v rámci něj řešit výzkumný problém a zodpovědět výzkumné otázky (Novotná & kol, 2020, s. 291-292).

V rámci výběru výzkumného vzorku je zvolen cílený výběr. Vzorek v rámci této práce tvoří tři sociální podniky, které jsou vybrány na základě účelového výběru vzorku s velkou vypovídající hodnotou, tedy takového, kde lze získat co největší množství dat ke zkoumání (Novotná & kol, 2020, s. 293-303). Kritéria výběru jsou následující: (1) sociální podnik se musí otevřeně hlásit k principům sociálního podnikání, (2) vzorek musí být zároveň složen z podniků s právní formou spadající do byznys modelu sociálního podniku (zejm. s.r.o., OSVČ), s právní formou spadající pod asociativní model podniku (z. s., o.p.s., ad.), a družstevního modelu (družstvo), a (3) podnik musí dlouhodobě provozovat a vykazovat ekonomickou činnost.

Jelikož v České republice není dostupný oficiální seznam sociálních podniků, je těžké blíže specifikovat velikost populace, ze které je vzorek vybírán. Podle odhadů však v České republice působí přibližně 400 až 600 sociálních podniků (Francová, P. & Fraňková, 2022, s. 12). Pro lepší specifikaci je proto do kritérií výběru vzorku zahrnuta podmínka, že se sociální podnik musí otevřeně hlásit k principům sociálního podnikání.

Vybraným výzkumným vzorkem jsou pak tři sociální podniky různých právních forem – Kabinet CB s.r.o., Kokoza o.p.s., a Fair & Bio, družstvo. Počet zkoumaných sociálních podniků je stanoven tak, aby byl složen ze všech typů modelů sociálních podniků a zároveň byl splněn požadovaný rozsah práce.

6. 4. Etické aspekty výzkumu

Základními požadavky etiky výzkumu je respektovat soukromí, zamezit zneužití nebo poškození zkoumaných subjektů, zohlednit dopady vlastního výzkumu na další výzkumníky včetně autora výzkumu a chovat se eticky vůči akademické obci (Novotná & kol, 2020, s. 62-67).

Výzkum čerpá z veřejně dostupných zdrojů dat, přičemž většina z těchto zdrojů dat je zveřejněna samotnými subjekty výzkumu – sociálními podniky. Zkoumané sociální podniky jsou zároveň pouze pasivně zkoumány skrze dokumenty, nejsou tedy aktivními účastníky výzkumu. Analyzovaná data a výsledky analýzy odráží reálný obsah zdrojů dat.

Těmito přístupy lze předejít narušení soukromí či neužití nebo poškození zkoumaných subjektů. Práce neobsahuje osobní či citlivé údaje, není tedy třeba subjekty výzkumu anonymizovat.

Dopady výzkumu byly zohledněny před zahájením výzkumu a shledány jako pozitivní vůči zkoumaným subjektům nebo autorovi.

Celý proces výzkumu je transparentní z hlediska cíle výzkumu, výběru zkoumaného vzorku, zdrojů dat, metod analýzy dat, atd. Všechny zdroje uvedené v práci jsou řádně citovány.

7. Porovnání principů a indikátorů sociálního podnikání se společenskou odpovědností a udržitelností reprezentovanou ESRS kritérii

Pro přiblížení výzkumného problému a zodpovězení výzkumné otázky je první část výzkumu zaměřena na porovnání konceptu sociálního podnikání, konkrétně jeho principů a indikátorů, se společenskou odpovědností a udržitelností reprezentovanou ESRS kritérii. Pro získání potřebných dat jsou zkoumané dokumenty podrobeny metodě analýzy dokumentů a výsledky tematických oblastí shrnuty do třech podkapitol, respektive pilířů, které jsou oběma konceptům společné a to environmentálního, sociálního a ekonomického.

Každá z tematických oblastí zmiňovaných v ESRS standardech se věnuje popisu toho, jaký má podnik na danou oblast vliv. Jaká přijímá opatření k zabránění nebo zmírnění negativních vlivů a jaké jsou výsledky těchto opatření. Zaměřuje se také na plány a schopnost podniku přizpůsobit svou podnikatelskou strategii a obchodní model přechodu k udržitelnému podnikání, které zahrnují preventivní a kontrolní aktivity, případně odstranění identifikovaných negativních vlivů. Dále zkoumá povahu, druh a rozsah rizik a příležitostí podniku souvisejících s dopady a závislostí podniku na dané oblasti. V poslední řadě se pak věnuje finančním dopadům identifikovaných rizik a příležitostí vyplývajících z dopadů a závislostí podniku v dané oblasti, a to v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém časovém horizontu.

Dále je v této kapitole věnované udržitelnosti na poli životního prostředí, sociálních a ekonomických témat, krátce představena každá tematická oblast se zaměřením na to, zda k ní lze najít ekvivalent či podobnost v principech a indikátorech sociálního podnikání.

7. 1. Environmentální témata

7. 1. 1. ESRS E1 Změna klimatu

Do této tematické oblasti spadají opatření jako analýza rizik a příležitostí spojené s klimatem, strategie a cíle týkající se zmírňování změny klimatu, přizpůsobování se změně klimatu a přechodu na udržitelnou ekonomiku, a analýza spotřeby energie a její skladby včetně redukce emisí a uhlíkové stopy (EFRAG, 2022a, s. 5-15).

S tímto opatřením lze jednoznačně spojit princip zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby včetně jeho indikátorů a princip uspokojování přednostně místních

potřeb a využívání přednostně místních zdrojů, který mimo jiné přispívá ke snižování uhlíkové stopy podniku (viz. Tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: ESRS E1 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS E1 – Změna klimatu	3b. Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
		3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
		3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období
	3a. Uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů	3a1. lokální multiplikátor ($LM2 = (\text{celkové výdaje v daném období} + \text{výdaje utracené v rámci definované lokality}) / \text{celkové výdaje v daném období}$) větší než 1,25 (tj. min. 25 % výdajů lokálních)
		3a2. zohlednění lokálních potřeb a orientace na lokální výrobu a spotřebu ve strategických dokumentech a cílech SP
		3a3. certifikace zaručující původ zboží a/nebo služeb (Regionální produkt, Český výrobek apod.)

7. 1. 2. ESRS E2 Znečištění

Cílem tohoto standardu je specifikovat, jak podnik ovlivňuje znečištění ovzduší, vody a půdy. Jaká přijímá opatření k zabránění nebo zmírnění negativních dopadů a jaké

jsou jejich výsledky. Jaké má podnik plány a zda je schopný přizpůsobit svou strategii a obchodní model přechodu k udržitelnému podnikání ve vztahu k znečištění. Cílem podniku má být přispět k vytvoření prostředí bez toxických látek s nulovým znečištěním ovzduší, vody a půdy. Popsat povahu, druh a rozsah rizik a příležitostí podniku souvisejících s dopady a závislostmi podniku na znečištění, jakož i prevence, omezování, odstraňování nebo snižování znečištění a způsob, jakým podnik hospodaří. Dále specifikovat finanční dopady těchto příležitostí a rizik. Samotný standard se také ptá na postup zapojení dotčených komunit do konzultací a případnou obnovu postižených oblastí. Zaměřuje se také na nahrazování škodlivých látek, neorganické znečištění, mikroplasty, nebo emise ztenčující ozonovou vrstvu (EFRAG, 2022b, s. 4-9).

Stejně jako v předchozím případě lze k tomuto kritériu přiřadit princip sociálního podnikání zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby, jelikož požaduje po podniku, aby byl prokazatelně ve svých aktivitách šetrný vůči životnímu prostředí (viz. Tabulka č. 3).

Tabulka č. 3: ESRS E2 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS E2 – Znečištění	3b. Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
		3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
		3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období

7. 1. 3. ESRS E3 Vodní a mořské zdroje

Tato tematická oblast, ač je vyčleněna zvlášť, úzce souvisí s ostatními oblastmi, jako jsou *Změna klimatu, Znečištění, Biodiversita a ekosystémy a Využívání zdrojů v cirkulární ekonomice*. Téma udržitelnosti vody je zde vyčleněno zvlášť a pokrývá vztah podniku k vodě v jeho vlastním provozu, v hodnotovém řetězci, zaměřuje se na dopady, rizika a příležitosti související s vodou a efektivní řešení možných problémů v této oblasti. Téma vody zahrnuje povrchovou vodu, podzemní vodu a vyprodukovanou vodu. To zahrnuje otázky toho, kde a kolik vody se spotřebovává pro činnosti, produkty a služby podniku a jaké jsou dopady související s vodou, které podnik způsobuje nebo k nim přispívá. Zahrnuje také to, jak je podnik vystaven rizikům souvisejícím s využíváním vody a také otázce recyklace a znovuvyužití vody (EFRAG, 2022c, s. 4-5).

Záležitost udržitelnosti mořských zdrojů pokrývá vztah podniku k mořským zdrojům v jeho vlastních aktivitách a v hodnotovém řetězci. Jeho dopady, rizika a příležitosti, a způsob, jak účinně tyto problémy řešit. Patří sem využívání oceánských zdrojů, vypouštění emisí do životního prostředí, které končí v oceánech, nebo činnosti v námořních oblastech (tamtéž, s. 4-5).

I zde lze najít průnik s principem sociálního podnikání, který se zaměřuje na zohledňování environmentálních aspektů výroby a spotřeby (viz. Tabulka č. 4).

Tabulka č. 4: ESRS E3 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS E3 – Voda a mořské zdroje	3b. Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
		3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
		3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek,

		ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období
--	--	---

7. 1. 4. ESRS E4 Biodiverzita a ekosystémy

Cílem tohoto standardu je specifikovat, jak podnik ovlivňuje biologickou rozmanitost a ekosystémy. Ptá se na veškerá přijatá opatření a výsledky těchto opatření v rámci prevence nebo zmírnění negativních dopadů aktivit podniku a ochraně a obnově biologické rozmanitosti a ekosystémů. Součástí jsou plány a schopnost podniku přizpůsobit svou strategii a obchodní model udržitelnosti v této oblasti. Specifikuje se povaha, druh a rozsah rizik a příležitostí podniku souvisejících s dopady podniku nebo jeho závislostí na biologické rozmanitosti a ekosystémech a způsob, jakým je podnik řídit. Řeší i finanční dopady rizik a příležitostí na podnik, které vyplývají z dopadů podniku a jeho závislostí na biologické rozmanitosti a ekosystémech. Oblast se vztahuje k suchozemským, sladkovodním a mořským teritoriím, ekosystémům a populacím příbuzných druhů fauny a flóry včetně rozmanitosti v rámci druhů, mezi druhy a ekosystémy a jejich vzájemného vztahu s původními a postiženými komunitami (EFRAG, 2022d, s. 4-14).

Stejně jako u předchozích oblastí i zde je možné najít shodný princip sociálního podnikání, kterým je zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby. Druhým sociálním principem, který se tohoto tématu dotýká, je podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni, za kterým lze číst starost a zájem o místní biodiverzitu a ekosystémy a komunity (viz. Tabulka č. 5).

Tabulka č. 5: ESRS E4 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS E4 – Biodiversita a ekosystémy	3b. Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
		3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
		3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň

		20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období
	d) Podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni	3d1. orientace na místní cílové skupiny a problémy
		3d2. 3 konkrétní příklady zapojení místních dobrovolníků do činnosti SP (nepočítají se zaměstnanci a členové zastávající funkce ve statutárních orgánech, řadoví členové se počítají)
		3d3. spolupráce s místními zájmovými skupinami a/nebo veřejnou správou (např. zapojení zaměstnanců/členů SP v komisích, pracovních skupinách, komunitním plánování apod.)

7. 1. 5. ESRS E5 Využívání zdrojů a cirkulární ekonomika

Cílem tohoto standardu je specifikovat, jak podnik ovlivňuje využívání zdrojů včetně vyčerpávání neobnovitelných zdrojů a využívání a produkce obnovitelných zdrojů. Zaměřuje se na veškerá přijatá opatření a výsledky těchto opatření k prevenci nebo zmírnění negativních dopadů vyplývajících z využívání zdrojů, dále k oběhovému, cirkulárnímu hospodaření včetně opatření, která pomáhají oddělit závislost hospodářského růstu na typech používaných materiálů. Zaměřuje se na plány a schopnost podniku přizpůsobit svou strategii a obchodní model zásadám oběhového hospodářství včetně mimo jiné minimalizace odpadu, zachování hodnoty produktů, materiálů a jiných zdrojů na jejich nejvyšší hodnotě a zvýšení jejich efektivní využití ve výrobě a spotřebě. Dále řeší povahu, druh a rozsah rizik a příležitostí podniku souvisejících s dopady a závislostmi podniku, které vyplývají z využívání zdrojů a oběhového hospodářství, a jak je podnik řídí. Nakonec se zabývá finančními dopady rizik a příležitostí na podnik vyplývajících z dopadů podniku a jeho závislostí na využívání zdrojů a oběhovém hospodářství. Opatření se týkají přijatých materiálů do výroby, tak materiálů, které jsou součástí produktů, a odpadu. Cílem oběhového hospodářství je maximalizovat a udržovat hodnotu zdrojů, produktů a materiálů vytvořením systému, který umožňuje obnovitelnost, dlouhou životnost, optimální využití nebo opětovné použití, renovaci, repasování, recyklaci a biodegradaci (EFRAG, 2022e, s. 4-10).

Také tato tematická oblast úzce souvisí s ostatními, jako je změna klimatu, znečištění, voda a mořské zdroje, biodiverzita a ekosystémy či dotčené komunity. Principy

sociálního podnikání, které se s tímto opatřením pojí budou tedy obdobné (viz. Tabulka č. 6).

Zde je opět jasný průnik s principem sociálního podnikání zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby (viz. Tabulka č. 6).

Tabulka č. 6: ESRS E5 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS E5 – využívání zdrojů a cirkulární ekonomika	3b. Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
		3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
		3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období

7. 2. Sociální témata

7. 2. 1. ESRS S1 Vlastní pracovní síla

Tento standard specifikuje požadavky na udržitelnost v oblasti vlastní pracovní síly podniku ve vztahu k pracovním podmínkám, do kterých je zahrnována bezpečnost práce, pracovní doba, adekvátní mzda, sociální dialog, svoboda sdružování, kolektivní vyjednávání, rovnováha mezi pracovním a soukromým životem²⁷, a zdraví. Důležitým tématem je také rovné zacházení a příležitosti pro všechny včetně rovnosti pohlaví, adekvátní mzdy a stejné odměny za práci, školení a rozvoj dovedností, zaměstnávání a začleňování osob se zdravotním postižením, opatření proti násilí a obtěžování na pracovišti

²⁷ Tzv. work-life balance.

a diverzity na pracovišti. Dále jsou to práva související s prací včetně dětské pracovní síly, nucené práce, přiměřeného bydlení a soukromí.

Tento standard se vztahuje pouze na vlastní pracovní sílu podniku, kterou se rozumí jak pracovníci, kteří jsou v zaměstnaneckém poměru k podniku, tak i pracovníci, kteří mají s podnikem jinou smlouvu, na základě které poskytují pracovní sílu²⁸.

Standard také vyžaduje, aby podniky popsaly svou vlastní pracovní sílu včetně klíčových charakteristik zaměstnanců a ostatních pracovníků, kteří jsou její součástí. Tento popis umožňuje uživatelům porozumět struktuře vlastní pracovní síly podniku a pomáhá uvést do kontextu informace poskytované prostřednictvím jiných zveřejněných informací (EFRAG, 2022f, s. 5-20).

Podobné oblasti tohoto standardu lze nalézt hned v několika principech sociálního podnikání, a to například stanovením veřejně prospěšného cíle či provozováním aktivit, které mohou zahrnovat také zaměstnávání znevýhodněných osob (např. integrační sociální podniky) a zohledňování specifických potřeb takových cílových skupin. S oblastí sociálního dialogu či rovných příležitostí lze uvést princip demokratického rozhodování, který zahrnuje zaměstnance a další pracovníky do chodu podniku. Princip inovativních přístupů a řešení se zaměřuje na sociální dopady podniku nebo interní rozvoj a vzdělávání zaměstnanců (viz. Tabulka č. 7).

Tabulka č. 7: ESRS S2 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS S1 – Vlastní pracovní síla	0b) Veřejně prospěšný cíl naplňován prostřednictvím konkrétních aktivit	0b1. existence veřejně prospěšných aktivit
		0b2. provedené hodnocení dopadů činnosti SP dokládající pozitivní dopady na cílové skupiny v sociální či environmentální oblasti, přičemž výsledky hodnocení musí být zveřejněné
		0b3. vyjádření/doklad o veřejné/obecné prospěšnosti od některé z dotčených skupin
	1a) Provozování aktivity prospívající	1a1. specifikace cílových skupin, na které jsou aktivity zaměřeny
		1a2. proveden průzkum potřeb cílových skupin

²⁸ V České republice např. OSVČ, DPP, DPČ, agenturní zaměstnanci.

	společnosti či specifické skupině lidí	1a3. diversity management (explicitně stanovené managementové postupy zohledňující specifické potřeby cílových skupin)
	1b) Demokratické rozhodování	1b1. pravidelné a systematické informování zaměstnanců a členů o chodu SP, výsledcích hospodaření a naplňování veřejně prospěšných cílů nad rámec závěrečné zprávy
		1b2. systematické získávání zpětné vazby ohledně fungování SP od zaměstnanců a/nebo členů
		1b3. míra participace zaměstnanců/členů na rozhodování (dle subjektivních výpovědí)
	1d) Inovativní přístupy a řešení	1d1. zavedení alespoň 1 inovativního postupu během zkoumaného období, které vede ke zvýšení pozitivního sociálního a/nebo environmentálního dopadu SP
		1d2. existence dlouhodobého plánu interního vzdělávání zaměstnanců a/nebo dalších stakeholderů
		1d3. konkrétní doklady o tom, že alespoň 1/5 zaměstnanců a/nebo členů absolvovala vzdělávací kurzy, školení apod., které přispívají k inovacím

7. 2. 2. ESRS S2 Pracovníci v hodnotovém řetězci

Tento standard se věnuje pracovníkům v hodnotovém řetězci podniku ve vztahu k jejich pracovním podmínkám, do kterých řadí stabilní zaměstnání, pracovní dobu, adekvátní mzdy, sociální dialog, svobodu sdružování, kolektivní vyjednávání, rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem, a zdraví a bezpečnost. Dále řeší rovné zacházení a příležitosti pro všechny jako rovnost pohlaví a stejná odměna za práci stejné hodnoty, školení a rozvoj dovedností, zaměstnávání a začleňování osob se zdravotním postižením, opatření proti násilí a obtěžování na pracovišti a diverzitu. Nakonec standard zahrnuje i další práva související s prací jako dětskou práci, nucenou práci, přiměřené bydlení, vodu a hygiena, a soukromí. Standard zahrnuje všechny pracovníky, kteří nejsou zahrnuti do rozsahu oblasti vlastní pracovní síly, zejména tedy pracovníky v dodavatelském řetězci (EFRAG, 2022g, s. 4-10).

Oblasti řešené u pracovníků v hodnotovém řetězci jsou téměř totožné s těmi, které jsou vyzdvíženy u tématu vlastní pracovní síly. Z toho důvodu nejsou ani přiřazené principy sociálního podnikání k tomuto tématu rozdílné (viz. Tabulka č. 8).

Tabulka č. 8: ESRS S2 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS S1 – Pracovníci v hodnotovém řetězci	0b) Veřejně prospěšný cíl naplňován prostřednictvím konkrétních aktivit	0b1. existence veřejně prospěšných aktivit
		0b2. provedené hodnocení dopadů činnosti SP dokládající pozitivní dopady na cílové skupiny v sociální či environmentální oblasti, přičemž výsledky hodnocení musí být zveřejněné
		0b3. vyjádření/doklad o veřejné/obecné prospěšnosti od některé z dotčených skupin
	1a) Provozování aktivity prospívající společnosti či specifické skupině lidí	1a1. specifikace cílových skupin, na které jsou aktivity zaměřeny
		1a2. proveden průzkum potřeb cílových skupin
		1a3. diversity management (explicitně stanovené managementové postupy zohledňující specifické potřeby cílových skupin)
	1b) Demokratické rozhodování	1b1. pravidelné a systematické informování zaměstnanců a členů o chodu SP, výsledcích hospodaření a naplňování veřejně prospěšných cílů nad rámec závěrečné zprávy
		1b2. systematické získávání zpětné vazby ohledně fungování SP od zaměstnanců a/nebo členů
		1b3. míra participace zaměstnanců/členů na rozhodování (dle subjektivních výpovědí)
	1d) Inovativní přístupy a řešení	1d1. zavedení alespoň 1 inovativního postupu během zkoumaného období, které vede ke zvýšení pozitivního sociálního a/nebo environmentálního dopadu SP

		1d2. existence dlouhodobého plánu interního vzdělávání zaměstnanců a/nebo dalších stakeholderů
		1d3. konkrétní doklady o tom, že alespoň 1/5 zaměstnanců a/nebo členů absolvovala vzdělávací kurzy, školení apod., které přispívají k inovacím

7. 2. 3. ESRS S3 Komunity

Tento standard se věnuje vlivu podniku na komunity a společenství dotčené jeho podnikatelskými aktivitami, který přímo souvisí s vlastními operacemi, produkty nebo službami podniku prostřednictvím jeho obchodních vztahů. Zaměřuje se na hospodářská, sociální, a kulturní práva takových společenství (například přiměřené bydlení, přiměřené potraviny, voda a hygiena, dopady související s půdou a bezpečností). Dále jsou to občanská a politická práva těchto komunit (například svoboda projevu, svoboda shromažďování, dopady na zastánce lidských práv); a zvláštní práva domorodých společenství (například svobodný, předchozí a informovaný souhlas, sebeurčení, kulturní práva). Negativní vztahy s dotčenými komunitami mohou například narušit vlastní provoz podniku nebo poškodit jeho pověst, zatímco konstruktivní vztahy mohou přinést obchodní výhody, jako je stabilní a bezkonfliktní provoz a snadnější místní nábor (EFRAG, 2022h, s. 4-10).

K této tematické oblasti lze nalézt podobnost například k principu naplňování veřejně prospěšného cíle, který se může týkat sociální či environmentální oblasti, dále k principu inovativních přístupů a řešení, v rámci kterého mohou zvýšit pozitivní sociální či environmentální dopad. Dále je to také princip uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů, který cílí zejména na místní komunity, nebo princip zapojení důležitých aktérů do činnosti sociálního podniku, který cílí na zapojení stakeholderů do aktivit podniku. V poslední řadě je to pak princip podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni, který podnik zahrnuje do svých podnikatelských aktivit (viz. Tabulka č. 9)

Tabulka č. 9: ESRS S3 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS S3 – Komunity	0b) Veřejně prospěšný cíl naplňován	0b1. existence veřejně prospěšných aktivit
		0b2. provedené hodnocení dopadů činnosti SP dokládající pozitivní dopady na cílové skupiny

	prostřednictvím konkrétních aktivit	v sociální či environmentální oblasti, přičemž výsledky hodnocení musí být zveřejněné
		0b3. vyjádření/doklad o veřejné/obecné prospěšnosti od některé z dotčených skupin
	1d) Inovativní přístupy a řešení	1d1. zavedení alespoň 1 inovativního postupu během zkoumaného období, které vede ke zvýšení pozitivního sociálního a/nebo environmentálního dopadu SP
		1d2. existence dlouhodobého plánu interního vzdělávání zaměstnanců a/nebo dalších stakeholderů
		1d3. konkrétní doklady o tom, že alespoň 1/5 zaměstnanců a/nebo členů absolvovala vzdělávací kurzy, školení apod., které přispívají k inovacím
	3a) Uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů	3a1. lokální multiplikátor (LM2 = (celkové výdaje v daném období + výdaje utracené v rámci definované lokality) / celkové výdaje v daném období) větší než 1,25 (tj. min. 25 % výdajů lokálních)
		3a2. zohlednění lokálních potřeb a orientace na lokální výrobu a spotřebu ve strategických dokumentech a cílech SP
		3a3. certifikace zaručující původ zboží a/nebo služeb (Regionální produkt, Český výrobek apod.)
	3c) Zapojení důležitých aktérů do činnosti sociálního podniku	3c1. existující mapa stakeholderů a mechanismy jejich zapojení do činností SP, zakotvené v zakládacích dokumentech a/nebo závazných vnitřních předpisech (např. jejich účast ve správní radě, poradních orgánech, pracovních skupinách apod.)
		3c2. 3 konkrétní příklady zapojení stakeholderů do relevantních aktivit SP a/nebo strategických procesů za zkoumané období
	3d1. orientace na místní cílové skupiny a problémy	

	3d) Podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni	3d2. 3 konkrétní příklady zapojení místních dobrovolníků do činnosti SP (nepočítají se zaměstnanci a členové zastávající funkce ve statutárních orgánech, řadoví členové se počítají)
		3d3. spolupráce s místními zájmovými skupinami a/nebo veřejnou správou (např. zapojení zaměstnanců/členů SP v komisích, pracovních skupinách, komunitním plánování apod.)

7. 2. 4. ESRS S4 Spotřebitelé a koncoví uživatelé

Tento standard se věnuje tomu, jak podnik ovlivňuje spotřebitele a koncové uživatele svých produktů a služeb. Vedle obecných požadavků řeší také dopady související s informacemi pro spotřebitele a koncové uživatele, jako jsou soukromí, svoboda projevu a přístup ke kvalitním informacím. Dále osobní bezpečnost spotřebitelů a koncových uživatelů, do které zahrnují zdraví a bezpečnost, ochranu osob a ochranu dětí. V poslední řadě pak sociální začlenění spotřebitelů a koncových uživatelů jako nediskriminace, přístup k produktům a službám a odpovědné marketingové postupy. Negativní dopady na pověst produktů a služeb podniku mohou například zhoršit jeho obchodní výkonnost, zatímco důvěra v produkty a služby může přinést obchodní výhody, jako je zvýšení prodeje nebo rozšíření budoucí spotřebitelské základny (EFRAG, 2022i, s. 4-9).

Tato tematická oblast se obsahově prolíná s principem vykonávání soustavné ekonomické činnosti, který zahrnuje indikátor zabývající se spokojeností spotřebitelů (viz. Tabulka č. 10).

Tabulka č. 10: ESRS S4 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS S4 – Spotřebitelé a koncoví uživatelé	2b) Vykonávání soustavné ekonomické aktivity	2b1. stabilní (tj. min. 1 rok) nabídka zboží a/nebo služeb
		2b2. provedení průzkumu spokojenosti spotřebitelů/zákazníků/klientů s nabízenými zbožím a/nebo službami

7. 3. Ekonomická témata

7. 3. 1. ESRS G1 – Obchodní chování

Cílem tohoto standardu je definovat požadavky, jak specifikovat strategii a přístup podniku k nastavování procesů a postupů v oblasti udržitelnosti. Obecně platí, že jednání podniku pokrývá širokou škálu chování, které podporuje transparentní a udržitelné obchodní praktiky ku prospěchu všech zúčastněných stran. Tento standard se zaměřuje na postupy v oblasti firemní kultury, řízení vztahů s dodavateli, vyhýbání se korupci a úplatkům, zapojení podniku do uplatňování svého politického vlivu včetně lobbování, ochrana informátorů, dobré životní podmínky zvířat, a platební postupy, zejména s ohledem na opožděné platby malým a středním podnikům. Patří sem také zohledňování environmentálních a sociálních hledisek při výběru dodavatelů a popis kroků zlepšujících jejich postavení (EFRAG, 2022j, s. 4-8).

K udržitelným obchodním praktikám a transparentnosti lze přiřadit princip přednostního reinvestování zisku zpět do chodu podniku, princip alespoň minimálního podílu vlastní ekonomické činnosti na příjmech podniku, princip snižování ekonomických rizik a také skrze své indikátory princip nezávislosti v rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích. Oblasti firemní kultury, řízení vztahů s dodavateli a zohledňování environmentálních a sociálních hledisek při výběru dodavatelů lze spojit s principy zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby a podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni (viz. Tabulka č. 11).

Tabulka č. 11: ESRS G1 a principy sociálního podnikání

ESG	Principy SP	Indikátor SP
ESRS G1 – Obchodní chování	2a) Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů	2a1. alespoň 51 % případného zisku reinvestováno do rozvoje sociálního podniku a/nebo naplňování deklarovaných veřejně prospěšných cílů
		2a2. zveřejnění informací o distribuci a využití případného zisku

2c) Nezávislost v rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích	2c1. nezávislost operativy (vedení SP) v rozhodování a řízení o chodu SP na externím zřizovateli či vlastníkovi
	2c2. existence průhledné organizační struktury, náplní práce, pravomocí a zodpovědností v rámci SP
2d) Alespoň minimální podíl vlastní ekonomické činnosti na celkových příjmech	2d1. příjmy z vlastní ekonomické činnosti tvoří alespoň 30% celkových příjmů SP
	2d2. existence etického kodexu podnikatele, který explicitně zahrnuje zohlednění všech tří pilířů udržitelného rozvoje, a který je zveřejněn (typicky na webu SP)
2e) Snižování ekonomických rizik	2e1. existence podnikatelského plánu, který obsahuje strategii řízení ekonomických rizik firmy, krizový plán pro případy platební neschopnosti, a postup, jakým budou zaměstnanci i další stakeholderi o případné krizové situaci a jejím řešení informováni
	2e2. externí audit účetnictví SP
3b) Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby	3b1. existence závazného vnitřního předpisu, který implementuje zásady environmentálně šetrného úřadování a provozu
	3b2. environmentální certifikace SP (ISO 14001 a související, EMAS), výrobků (BIO, Ekologicky šetrný výrobek), či služeb (Ekologicky šetrný výrobek/služba). Možno uznat i další certifikace podložené jasnými pravidly
	3b3. kopie pořizovacích účetních dokladů (faktury, účtenky apod.) dokládajících nákup alespoň 20 druhů environmentálně šetrných výrobků či služeb (certifikovaný Ekologicky šetrný výrobek, ekologicky šetrné čisticí prostředky, recyklované tonery, úsporné žárovky apod.) za dané období

d) Podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni	3d1. orientace na místní cílové skupiny a problémy
	3d2. 3 konkrétní příklady zapojení místních dobrovolníků do činnosti SP (nepočítají se zaměstnanci a členové zastávající funkce ve statutárních orgánech, řadoví členové se počítají)
	3d3. spolupráce s místními zájmovými skupinami a/nebo veřejnou správou (např. zapojení zaměstnanců/členů SP v komisích, pracovních skupinách, komunitním plánování apod.)

7. 4. Závěry analýzy

Cílem obsahové analýzy ESRS standardů a porovnání jejich obsahu s principy sociálního podnikání je zodpovědět výzkumnou podotázku č. 1a, jak se shodují principy sociálního podnikání se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS.

Z analýzy vyplývá, že každé z deseti témat, které je v rámci udržitelnosti podnikání ve standardech ESRS podrobně definováno na jednotlivé oblasti, nachází u principů sociálního podnikání svůj přibližný ekvivalent, případně princip, se kterým se jeho obsah kryje.

Největší obsahový průnik s principy sociálního podnikání lze pozorovat u témat vlastní pracovní síla a pracovníci v hodnotovém řetězci, komunity, a obchodní chování. Jedná se tedy především o témata sociální a ekonomická. Nižší, přesto stále relevantní shodu, pak vykazují témata změny klimatu, znečištění, biodiverzity a ekosystémů, využívání zdrojů a cirkulární ekonomika a spotřebitelé a koncoví uživatelé. Zejména se tedy jedná o témata environmentální. Důvodem může být to, že zatímco environmentální oblasti jsou v ESRS standardech popsány poměrně konkrétně, principy sociálního podnikání týkající se environmentálních zásad, se o všech těchto tématech explicitně nezmiňují.

Odpověď na výzkumnou podotázku č. 1a tedy je, že principy sociálního podnikání se se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS shodují a to ve všech tematických oblastech.

Aby mohla být zodpovězena hlavní výzkumná otázka a další výzkumné podotázky, je nezbytné realizovat ještě další analýzu, a to analýzu činnosti a aktivit konkrétních

sociálních podniků. Principy sociálního podnikání dávají všem sociálním podnikům společný základ jejich činnosti, některé z nich jsou však poměrně obecné a nepokrývají konkrétní aktivity jednotlivých sociálních podniků.

8. Výsledky analýzy sociálních podniků

Analýza vybraných sociálních podniků probíhá formou tematické analýzy sekundárních zdrojů dat týkajících se těchto podniků, a to konkrétně webových stránek, článků, výročních zpráv, tiskových zpráv a dalších veřejně dostupných dokumentů. Jejich celkový výčet je uveden v seznamu literatury na konci této práce.

Důležité je také zdůraznit, že se nejedná o analýzu udržitelnosti sociálních podniků dle ESRS standardů, přestože i taková analýza by byla pro téma práce relevantní. Analýza má za cíl zodpovědět zda, a případně jak, se shodují aktivity sociálních podniků, se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS, a to ve všech třech oblastech – environmentální, sociální a ekonomické. Nikoli zda a jak podnik naplňuje kritéria udržitelnosti dle evropských standardů ESRS. Pro zodpovězení výzkumné otázky je proto zvolen takový metodologický postup, který zodpovězení otázky umožní.

V podkapitolách níže jsou představeny výstupy analýzy dat týkající se výzkumného vzorku – sociálních podniků Kabinet CB s.r.o., Kokoza o.p.s. a Fair & Bio, družstvo.

8. 1. Sociální podnik Kabinet CB s.r.o.

8. 1. 1. Základní informace

Kabinet CB s.r.o. je re-use centrum založené v roce 2010 působící v oblasti Českých Budějovic a Kaplice. Hlásí se ke všem principům sociálního podnikání, tedy společenskému, sociálnímu, ekonomickému, environmentálnímu, a místnímu prospěchu. Prostřednictvím navrácení nepotřebného nábytku a dalších věcí zpět do oběhu usiluje o snížení množství odpadu. Zabývá se také osvětovou činností v oblasti cirkulární ekonomiky a re-use v různých vzdělávacích institucích včetně mateřských škol (Kabinet CB, 2020).

Za dobu realizace projektu Re-use centrum Kaplice (9/2020-8/2022) se podniku podařilo celkem vrátit do oběhu 46 tun nábytku a dalšího vybavení, který tak neskončil jako odpad (Kabinet CB., n.d.a).

8. 1. 2. Klima

Téma změny klimatu, udržitelné ekonomiky, rizik a příležitostí vůči životnímu prostředí, snahy řešit negativní dopady na změnu klimatu a další je přítomné v samotném předmětu podnikání tohoto podniku.

Podnik svým provozem nábytkové banky a re-use centra přispívá ke snižování vlivu na změnu klimatu, a to především snižováním uhlíkové stopy, která by vznikla spálením nepotřebného nábytku a dalšího domácího vybavení, pokud by je podnik nepomohl vrátit zpět do oběhu. Sám podnik v rámci projektu Re-use centra Kaplice, který probíhal od září 2020 do srpna 2022, ušetřil 46 tun komunálního odpadu, což je v přepočtu 60 000 kg emisí CO₂, „na jejichž odbourání v rámci jednoho dne bychom potřebovali přes 2,5 miliónů stromů“, uvádí ve vyhodnocení projektu jeho zástupci (Kabinet CB., n.d.a, s. 2).

Celkem bude objemu materiálu vráceného zpět do oběhu, a tedy nespáleného materiálu, díky tomuto podniku ještě vyšší, a to prostřednictvím jeho dalších služeb jako renovací nábytku, vyklízení nemovitostí, půjčovně nádobí a nábytku, veřejným dílnám nebo nabízeným kurzům a workshopům renovací nábytku či šití (Kabinet CB, 2023a).

Jak uvádí sám podnik, vedle snahy snižovat komunální odpad, princip environmentálně šetrného podnikání začleňuje do všech svých činností (Kabinet CB, n.d.a, s. 2). Podnik má vydefinovány zásady ekologicky šetrného podnikání, jejichž školením prošli všichni zaměstnanci a ví tedy, jak je dodržovat v běžném provozu. Zodpovědní za dodržování těchto zásad jsou nadřazení pracovníci. Soubor se zásadami je také podnikem umístěn na jeho webových stránkách (Kabinet CB, n.d.b). Konkrétními zásadami jsou třídění různých druhů odpadu, používání ekologických mycích prostředků a možnost jejich opakovaného naplnění, snižování množství obalového materiálu, ideálně jeho úplná absence, používání úsporných žárovek, znovu naplnitelných tonerů. Jak vádí: „Nábytek a další vybavení našich provozů jsou v maximální míře z re-use věcí a elektroniky, tzn. věcí, které měli skončit v komunálním či jiném odpadu“ (Kabinet CB, n.d.b).

8. 1. 3. Znečištění

Téma znečištění se značně prolíná s tématem klimatu. Jak je uvedeno výše, podnik využívá ekologické mycí prostředky, čímž omezuje znečištění vody. K prevenci a omezení znečištění vzduchu a půdy přistupuje skrze znovu naplnitelné nádoby na mycí prostředky a tonery, které tak po vypotřebování obsahu nekončí na skládce. V rámci své činnosti využívají vodou ředitelné laky a barvy, které jsou šetrnější k životnímu prostředí (Kabinet CB, n.d.b). Znečištění předchází také svými hlavními aktivitami jako renovací nábytku a umožněním jeho opětovného využití.

Dále jak tvrdí sám podnik: „Odebíráme potřebné suroviny v maximálních velikostech pro snížení množství obalového materiálu, ideálně spolupracujeme

s bezobalovými obchody v lokalitě“ (Kabinet CB, n.d.b). Také toto opatření přispívá k prevenci a snížení znečištění zejména ovzduší a půdy.

8. 1. 4. Voda a mořské zdroje

O tématu vody a mořských zdrojů se podnik přímo nezmiňuje. Vzhledem k zaměření činnosti podniku je však absence přímých opatření v rámci těchto témat pochopitelná. Tématu vody se podnik věnuje skrze snižování znečištění, které by mohlo mít na vodu vliv.

8. 1. 5. Biodiverzita a ekosystémy

Téma biodiverzity a ekosystémů ve zkoumaných materiálech není přítomno. Jak je však uvedeno v úvodu analýzy, téma je propojeno s ostatními tématy odpovědnosti a udržitelnosti.

8. 1. 6. Využívání zdrojů a oběhové hospodářství

Využívání zdrojů a oběhové hospodářství jsou témata, která jsou s podnikem a jeho činnostmi neodmyslitelně spjata. Základem jeho fungování je sběr věcí, které už nejsou potřebné, ale přesto stále funkční nebo opravitelné (Kabinet CB, 2023b).

Podnikání se zakládá na sběru vyřazených věcí, které však mají potenciál k tomu být nadále používány – jsou buď stále plně funkční, případně vyžadují opravu. Jedná se zejména o nábytek, drobné vybavení domácností, nádobí či knihy. Dále podnik zpracovává také zbytkové materiály, z kterých se znovu stává materiál pro výrobu. Jak uvádí: „Získané věci pak vracíme do oběhu přes Nábytkovou banku Jihočeského kraje, renovacemi a redesignem nebo přímým prodejem“ (Kabinet CB, 2023b). Podnik tak podporuje cirkulární ekonomiku, kdy odpad přetváří opět na produkt, čímž umožňuje jeho opětovné využití. Také se snaží efektivně využívat materiály a předcházet tak zbytkovému materiálu, který by jinak skončil jako odpad. Jak sám uvádí: „Líbí se nám z rozbitých věcí dělat opět věci funkční a užíváme si dávat nábytku i jiným předmětům nový vzhled a nové funkce“ (Kabinet CB, 2023c).

V rámci svého podnikání používá podnik znovu naplnitelné tonery, recyklovaný papír, oboustranný tisk apod. (Kabinet CB, n.d.a). I tímto jednáním se snaží předcházet vzniku odpadu, snižuje jeho množství, snaží se efektivně využít veškeré zdroje a zvažuje používané materiály.

Podnik provozuje prodejnu, ve které nabízí renovovaný a redesignovaný²⁹ nábytek, batohy, kabelky, či ledvinky ze svých dílen, dále pak další re-use zboží druhé jakosti a výrobky lokálních tvůrců (Kabinet CB, 2023b).

Provozuje sklad darovaného nepotřebného nábytku, kde nábytek, někdy po drobné opravě, dále nabízí k prodeji. V případě potřeby či zájmu zákazníka jej také renovují (Kabinet CB, 2023d).

Podnik přímo nabízí renovace a opravy nábytku na zakázku (Kabinet CB, 2023e). Také touto aktivitou podporuje cirkulární ekonomiku a re-use použitých věcí.

Další aktivitou podniku je vyklízení nemovitostí, která se snaží předejít vzniku dalšího odpadu a snaží se věci, pro které už jiní nenachází uplatnění, vracet zpět do oběhu. Podnik je odveze do svého skladu, renovuje či redesignuje a nabídne znovu k prodeji (Kabinet CB, 2023f).

Dále nabízí podnik službu půjčování drobného re-use nádobí či nábytku na různé akce jako svatby, oslavy, či jiné společenské akce a jak tvrdí, „za ceny přátelské, smluvní a podporující environmentální sociální podnik Kabinet CB“ (Kabinet CB, 2023g). I touto službou dává věcem nové uplatnění, z nepotřebného materiálu dělá opět produkt k dalšímu využití a potencionálně tím také předchází vzniku odpadu.

Podnik provozuje veřejné dílny, kdy prostory, ve kterých pracuje včetně vybavení jako nářadí nebo šicích strojů, nabízí veřejnosti k zapůjčení. V rámci toho také nabízí službu asistence v těchto dílnách (Kabinet CB, 2023h). Podnik tak dává veřejnosti možnost a prostor samostatně renovovat své věci, případně přetvořit je v něco nového. V souvislosti s provozem dílny nabízí podnik také kurzy a workshopy šití, renovace nábytku apod. Tím vede a podporuje veřejnost k myšlence cirkulární ekonomiky a re-use (Kabinet CB, 2023a).

Podnik se také zaměřuje na recyklaci materiálů a podle svých zásad ekologicky šetrného podnikání třídí odpad, konkrétně sklo, papír, plast, bioodpad, ostatní směsný odpad, a další (Kabinet CB, n.d.b). Samotnou myšlenkou jeho podnikání je podporovat snižování množství komunálního odpadu v Českých Budějovicích a Kaplici, respektive v Jihočeském kraji. Jak uvádí: „Prostřednictvím našich služeb vracet věci zpět do oběhu a tím zároveň šířit a podporovat myšlenku re-use“ (Kabinet CB, 2020).

²⁹ Redesign = změna vzhledu, předělání, znovu navržení.

8. 1. 7. Vlastní pracovní síla

V souladu s principy sociálního podniku má podnik za jeden z cílů vytvářet a udržovat pracovní místa pro znevýhodněné osoby. Podnik zaměstnává minimálně 30 % osob ze znevýhodněných skupin. Jedná se zejména o osoby vychovávající děti do 10 let věku, osoby se zdravotním postižením a duševním onemocněním a také dlouhodobě nezaměstnané (Kabinet CB, 2020). Zaměstnáváním těchto skupin osob podnik mimo jiné vytváří rovné příležitosti a podporuje diverzitu. Podnik těmto zaměstnancům poskytuje psychosociální podporu (Kabinet CB, 2020).

Podnik podporuje sociální dialog zapojením všech zaměstnanců do rozhodování podniku a informováním o jeho chodu (Kabinet CB, 2020).

Pečuje o rozvoj a vzdělávání zaměstnanců ze znevýhodněných skupin. Jak podnik uvádí: „Po identifikaci potřeb je společně se zaměstnancem zpracován jeho individuální plán, který vede k naplnění identifikovaných potřeb“ (Kabinet CB, n.d.c). O vzdělávání a rozvoji zaměstnanců mimo tuto specifickou skupinu není v analyzovaných dokumentech zmínka.

8. 1. 8. Pracovníci v hodnotovém řetězci

Téma pracovníků v hodnotovém řetězci v analyzovaných dokumentech není přítomné. Vzhledem k zaměření a druhu činnosti podniku však toto téma nemusí být pro podnik relevantní.

8. 1. 9. Komunity

Téma komunit je v souvislosti s činností podniku zaměřeno spíše na komunitu místní. Podnik organizací různých komunitních aktivit podporuje místní společenský a kulturní život (Kabinet CB, 2020).

Zaměřuje se také na přednostní zaměstnávání místních obyvatel, tedy jedinců z místní komunity (Kabinet CB, 2020).

8. 1. 10. Spotřebitelé a koncoví uživatelé

Kabinet CB dodává vybavení do Nábytkové banky Jihočeského kraje, která vybavuje byty klientům neziskových organizací z celého kraje (Kabinet CB, n.d.a), tím podnik nepřímo přispívá k sociálnímu začlenění těchto lidí.

Podnik také používá odpovědné marketingové postupy. Jak sám uvádí: „Pro mnoho obyvatel z Českých Budějovic, Kaplice a nejbližšího okolí jsme se stali, i díky propagaci

celého projektu, první alternativou při uvažování, co s použitým nábytkem, kterého se chtějí zbavit“ (Kabinet CB, n.d.a). Podnik disponuje důvěrou svých klientů a zákazníků.

8. 1. 11. Obchodní chování

Podnik při výběru svých dodavatelů zohledňuje environmentální a sociální aspekty. Spolupracuje zejména s místními dodavateli (Kabinet CB, 2020) a lokálními firmami, které také podnikají environmentálně šetrným způsobem (Kabinet CB, n.d.a). Mezi partnery podniku jsou zejména neziskové organizace, sociální podniky a místní municipality (Kabinet CB, 2023c).

Podnik má také udržitelné obchodní praktiky. Minimálně 51% zisku reinvestuje zpět do rozvoje sociálního podniku a do naplňování jeho společensky prospěšných cílů (Kabinet CB, 2020). Veškerý výtěžek z prodeje, v rámci projektu re-use centra v Kaplici, byl využit na zaměstnávání znevýhodněných lidí, kteří pro Kabinet Kaplice pracují (Kabinet CB, n.d.a).

Dle množství veřejně dostupných dokumentů a jejich obsahu lze konstatovat, že je podnik také transparentní, co se týče informací o jeho činnostech a aktivitách.

8. 2. Sociální podnik Kokoza o.p.s.

8. 2. 1. Základní informace

Kokoza o.p.s. je obecně prospěšná společnost a zároveň sociální podnik, který byl založen roku 2012. Věnuje se zejména pěstování a kompostování ve městech (Kokoza, 2022, s.6).

Celkem poskytuje jedenáct obecně prospěšných služeb, konkrétně: (1) Propagace a práce s veřejností v oblasti ekologického zpracování bioodpadu, (2) Propagace a práce s veřejností v oblasti městského pěstování, (3) Propagace a práce s veřejností v oblasti dalšího využívání odpadu a recyklace, (4) Svoz a zpracování bioodpadu na území hlavního města Prahy, (5) Provoz ekologického kompostovacího zařízení na území hlavního města Prahy, (6) Prodej produktů souvisejících s veřejně prospěšnou činností. (7) Poskytování služeb souvisejících s veřejně prospěšnou činností, (8) Aktivity vedoucí k podpoře rozvoje dobrovolnictví, (9) Podpora zaměstnanosti osob se zdravotním a/nebo sociálním znevýhodněním, (10) Nabídka aktivit vedoucích k sociální integraci seniorů (Lankašová, L. & Řešátková, 2012, s. 1-2), a od roku 2021 (11) Pořádání odborných kurzů, školení a jiných vzdělávacích akcí včetně lektorské činnosti (Lankašová & Regalová, 2021).

Podnik provozuje také doplňkovou činnost výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, přičemž tyto aktivity plánuje s ohledem na ekonomickou udržitelnost celé společnosti (Lankašová & Řešátková, 2012, s. 2-3).

Z údajů za rok 2021 je možné vytvořit si lepší představu o reálných dopadech tohoto podniku, jako například 159 tun zkompostovaného odpadu, 6130 odběratelů newsletteru³⁰, 4289 uživatelů na Mapko.cz³¹, 200 vyvýšených záhonů vyrobených integrační dílnou podniku, 36 instalovaných hmyzích hotelů, a další (Kokoza, 2022, s. 8).

Podnik se ve svých zakladatelských dokumentech se hlásí k principům sociálního podnikání (Lankašová & Regalová, 2022).

8. 2. 2. Klima

Již skrze své obecně prospěšné služby, které Kokoza o.p.s. nabízí, můžeme konstatovat, že téma klimatu a jeho změny je jedním ústředních témat. Cíl veškeré jeho činnosti je v podstatě předcházení skládkování bioodpadu, které klima negativně ovlivňuje, a naopak jeho další využití, které mimo jiné vede ke zlepšení klimatu. Jak uvádí sám podnik: „Díky zpracování bioodpadu v místě jeho vzniku je omezen transport na skládky. Jak transport, tak skládky jsou významnými znečišťovateli ovzduší kvůli emisím methanu a uhlíku“ (Kokoza, n.d.a).

Kompost také pomáhá v boji se suchem, které je jedním z důsledků klimatické změny. Tvoří zásobu vody pro rostliny a zároveň umožňuje její prosakování do spodních vod (Kokoza, n.d.a).

Kompost je schopen ukládat v půdě uhlík ve formě humusu, čímž předchází unikání oxidu uhličitého do atmosféry. Uhlík je pak následně skrze fotosyntézu rostlin přeměněn na kyslík (Kokoza, n.d.a, nebo Mrkvičková, 2022, s.7). Jak Kokoza uvádí: „Aplikací jedné tuny kompostu do půdy se dle kalifornské metodiky ušetří 420 kg CO₂“ (Kokoza, n.d.b).

Podnik se také zapojuje do různých iniciativ. Například mezinárodní Program Erasmus+ Ecogardens má za cíl řešit změnu klimatu skrze posílení rolí komunitních zahrad ve městech, a to nejen samotnou existencí zahrad, ale také jako prostředí pro environmentální výchovu a vzdělávání. Další iniciativou je Mezinárodní týden kompostování, ve kterém podnik upozorňuje na kvality kompostu a jeho přínos pro životní prostředí (Kokoza, 2022, s. 34).

³⁰ Newsletter = pravidelný zpravodaj.

³¹ Více v kapitole 8. 2. 10. Spotřebitelé a koncoví uživatelé níže.

Podnik se také svou činností podílí na strategii k přechodu na udržitelnou ekonomiku, kdy nabízí alternativu jak nakládat s bioodpadem po zákazu jeho skládkování v roce 2030, aby tak již dále nemohl přispívat k vytváření skleníkových plynů, které unikají do ovzduší (Mrkvičková, 2022, s. 6).

Jak sám podnik uvádí: „Naším dlouhodobým cílem je přinášet do měst udržitelná řešení a zmírnit tak dopad klimatické změny“ (Kokoza, n.d.c).

8. 2. 3. Znečištění

Téma znečištění je s klimatem úzce spjato, což je také v samotných standardech ESRS reflektováno. Jednou z veřejně prospěšných služeb podniku je svoz a zpracování bioodpadu na území hlavního města Prahy (Lankašová & Řešátková, 2012, s. 2). Podnik tak svou činností snižuje množství bioodpadu, který dle odhadů tvoří 40-60 % komunálního odpadu (Kokoza, n.d.b).

Další veřejně prospěšnou službou podniku je provoz ekologického kompostovacího zařízení na území hlavního města Prahy (Lankašová & Řešátková, 2012, s. 2). Tím podnik přispívá k prevenci, omezování i snižování znečištění. Používání kompostu při pěstování rostlin také snižuje potřebu užívání toxických látek jako chemických hnojiv, herbicidů či pesticidů, čímž předchází či snižuje znečišťování půdy (Kokoza, n.d.a).

O prevenci či snižování znečištění se podnik zasazuje ještě prostřednictvím další své veřejně prospěšné služby, kterou je propagace a práce s veřejností v oblasti ekologického zpracování bioodpadu, kterou směřují ke gastro provozům, firmám a organizacím, obcím a školám prostřednictvím svých osvětových aktivit, workshopů, konzultací a dalších služeb. Podnik uvádí také pozitivní finanční dopady, které má přechod na udržitelnější způsob podnikání prostřednictvím třídění a zpracování bioodpadu (Kokoza, n.d.b).

Podnik také upozorňuje na přínos ukládání uhlíku do půdy, což snižuje množství uhlíku v ovzduší (Kokoza, n.d.a). Jak uvádí: „Díky zpracování bioodpadu v místě jeho vzniku metodou kompostování je omezen negativní dopad na životní prostředí. Bioodpad není potřeba nikam přepravovat a nehrozí, že skončí na skládce. Transport a skládky jsou kvůli emisím methanu a uhlíku významnými znečišťovateli ovzduší“ (Mrkvičková, 2022, s. 7).

8. 2. 4. Voda a mořské zdroje

Téma vody a mořských zdrojů je vzhledem k činnosti podniku spíše okrajové, jelikož nemá na tyto oblasti skrze své podnikání přímý vliv. Nepřímo se však o vodě a boji proti

suchu zmiňuje podnik v souvislosti s kompostem, který díky svým vlastnostem dobře zadržuje vodu a umožňuje její prosakování do spodních vod. O opatřeních v souvislosti s mořskými zdroji se podnik nezmiňuje, ovšem i toto téma se silně překrývá s tématem klimatu, které podnik intenzivně řeší.

8. 2. 5. Biodiverzita a ekosystémy

Biodiverzita je dalším důležitým tématem, které podnik ve svých činnostech řeší. Samotná tvorba komunitních zahrad, zelených ploch či zahrádek přímo ve městech přispívá k rozvoji biodiverzity a vytváří prostor pro pěstování vlastních lokálních surovin (Kokoza, n.d.b nebo Kokoza, n.d.j). Kompostováním pak dochází k organickému obohacení půdy které podporuje správný růst rostlin. Kompost zlepšuje strukturu půdy a posiluje tak její odolnost proti větrné a vodní erozi (Kokoza, n.d.a).

Podnik v rámci své činnosti instaluje ve městě hmyzí domky (Kokoza, 2022, s. 14). Tím podporuje rozmanitost fauny ve městech.

8. 2. 6. Využívání zdrojů a oběhové hospodářství

Téma využívání zdrojů a oběhového hospodářství je silně propojeno se všemi výše zmíněnými. Další veřejně prospěšnou službou podniku je propagace a práce s veřejností v oblasti dalšího využívání odpadu a recyklace (Lankašová & Řešátková, 2012, s. 1-2). Podnik propaguje myšlenku uzavřeného cyklu jídla, kdy kompostováním organického odpadu vzniká přírodní hnojivo, které následně podpoří růst bylinek a zeleniny a tím se cyklus uzavírá (Kokoza, n.d.d). Celý cyklus tak podporuje efektivní využívání zdrojů a cirkulární ekonomiku, kdy se z bioodpadu stává zdroj pro další využití. Tím se snižuje množství vyprodukovaného odpadu, které by jinak skončilo na skládkách (Mrkvičková, 2022, s. 2).

Podnik také podporuje a realizuje recyklaci bioodpadu a to jeho svozem, který zajišťují na území hlavního města Prahy a provozováním ekologického kompostovacího zařízení na území hlavního města Prahy, dále pak zajištěním propagace a práce s veřejností v oblasti dalšího využívání odpadu a recyklace (Kokoza, 2022, s.6).

Podnik na svém e-shopu nabízí k prodeji kompostéry. Jak sám uvádí: „Díky kompostérům, které jsme od listopadu do prosince v průběhu kampaně prodali na e-shopu, jsme pomohli zkompostovat až 31,7 tun bioodpadu“ (Kokoza, 2022, s.23).

Podnik dále zvažuje, z jakých materiálů jsou vyrobeny jím nabízené výrobky. Do prodeje například uvádí produkt z recyklovaného plastu (Kokoza, 2022, s. 35).

8. 2. 7. Vlastní pracovní síla

Podnik podporuje zaměstnanost osob se zdravotním a sociálním znevýhodněním, což je také jednou z veřejně prospěšných služeb podniku (Lankašová & Regalová, 2022). V rámci integrační dílny zaměstnává osoby se zkušeností s duševním onemocněním (Kokoza, n.d.e). Více než 50 % zaměstnanců jsou lidé se zdravotním postižením (Pokorná, 2023). Podnik tak podporuje rovné příležitosti a diverzitu na pracovišti.

Dále také řeší firemní kulturu a umožňuje sociální dialog. Jak uvádí: „Vytvořili jsme si bezpečné, svobodné a přátelské prostředí, kde se navzájem posloucháme, nebojíme se dělat chyby a říct si o pomoc. Fungujeme hodně spolu, povídáme si o vizích, tvoříme strategii a plánujeme projekty jako tým“ (Kokoza, n.d.f). Zaměstnance a členy informují o chodu podniku, jeho hospodaření a naplňování cílů. Umožňují zaměstnancům podniku zapojit se do rozhodování o jeho směřování (Lankašová & Regalová, 2022).

8. 2. 8. Pracovníci v hodnotovém řetězci

Podnik věnuje pozornost také pracovníkům v hodnotovém řetězci. Objednávky z e-shopu podniku zpracovává družstvo invalidů Ergotep (Kokoza, 2022, s. 23). Podnik i tímto způsobem podporuje rovné příležitosti a diverzitu.

8. 2. 9. Komunity

Podnik propaguje myšlenku komunitních zahrad a pomáhá také taková místa realizovat. Podporuje místní komunity ve vztahu k péči o lokální životní prostředí. Jak Kokoza uvádí: „Fandíme uzavřenému cyklu jídla ve městě a rádi vás do něj zasvětime, aby se i vaše obec, městská část nebo komunita zazelenila a vzkvétala. Pomůžeme vám vybudovat komunitní zahradu, kde vaši obyvatelé mohou pěstovat jedlou radost i sousedské vztahy“ (Kokoza, n.d.c).

8. 2. 10. Spotřebitelé a koncoví uživatelé

Podnik poskytuje přístup ke kvalitním informacím, čímž si mimo jiné buduje důvěru u spotřebitelů a koncových uživatelů. Mnoho vypracovaných dokumentů, příruček, ad., zveřejňuje a volně poskytuje (viz. Kokoza, n.d.h). Například s restauracemi sdílí své praktické znalosti a vědomosti, jak začít budovat udržitelnou restauraci a kompostovat. (Kokoza, n.d.a). Školám poskytují příručku, ve které provádí učitele celým procesem pěstování a kompostování (Kokoza, 2022).

Podnik má také odpovědné marketingové postupy, prostřednictvím kterých propaguje mj. městské a komunitní pěstování, rozvoj dobrovolnictví, či cirkulární ekonomiku. Nabízí také aktivity vedoucí k sociální integraci seniorů, což je jedním z veřejně prospěšných cílů podniku stanoveným v zakládajících dokumentech (Kokoza, 2022).

Podnik se snaží sociálně začleňovat do svých aktivit veřejnost a nabídnout způsob komukoliv ve městě pěstovat, kompostovat nebo třídit bioodpad. Za tímto účelem provozuje podnik webovou stránku Mapko.cz ve které mimo jiné zveřejňují polohu komunitních zahrad, zahradních a komunitních kompostérů, ale také udržitelné podniky a obchody s lokálními potravinami ad. (viz. Kokoza, n.d.i).

8. 2. 11. Obchodní chování

Podnik je transparentní ve věcech týkajících se svého podnikání. Zveřejňuje například podrobné výroční zprávy, které obsahují informace o samotném podniku, zaměstnancích a další pracovní síle, měřeném dopadu svých činností v jednotlivých letech, informacích o projektech, partnerech a spolupracích, nebo informacích týkající se financování podniku (Kokoza, 2021 nebo Kokoza, 2022).

Podporuje také udržitelné obchodní praktiky. Jak sám uvádí: „Nenatíráme nic nazeleno a s našimi partnery strážíme dopad společné práce“ (Kokoza, n.d.e). Vyhodnocuje dopad své činnosti a dosažení cíle a změn, které si vytyčil při řešení některých ze společenských problémů. Také si pečlivě vybírá své partnery. (Kokoza, n.d.g).

Podnik se snaží být udržitelný i z hlediska financování. Aktuálně tvoří příjmy z vlastní podnikatelské činnosti přibližně 70 % (Kokoza, 2022, s. 18) a minimálně 51 % svého zisku reinvestuje zpět do rozvoje podniku (Lankašová & Regalová, 2022).

Dalšími veřejně prospěšnými službami podniku je prodej produktů a poskytování služeb souvisejících s veřejně prospěšnou činností společnosti (Lankašová & Řešátková, 2012, s. 1-2). Konkrétně se jedná o produkty a služby související s kompostováním, pěstováním a zahradou (viz. Kokoza, 2023). Podnik tak prostřednictvím těchto služeb podporuje udržitelnost a udržitelné praktiky.

Podnik také zohledňuje environmentální aspekty při výběru dodavatelů (Kokoza, 2022, s. 35).

8. 3. Sociální podnik Fair & Bio, družstvo

8. 3. 1. Základní informace

Fair & Bio, družstvo je sociální podnik působící na území České republiky od roku 2011. V Kostelci nad Labem provozují pražírnu kávy. V hlavním městě Praze provozují jediný ze dvou kompletně fairtrade kamenných obchodů v České republice, ve kterém nabízí potraviny a rukodělné výrobky (Uhlířová, 2022a).

Základními principy fair trade jsou: „Výkupní cena odpovídající nákladům udržitelné produkce a důstojného živobytí, transparentnost, dlouhodobé obchodní vztahy, dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce, zákaz nucené a dětské práce, udržitelný rozvoj místních komunit, kontrolované využívání pesticidů a další zemědělské chemie, zákaz využívání geneticky modifikovaných plodin, a šetrnější přístup k využívání přírodních zdrojů“ (tamtéž, 2022a).

Mimo principy sociálního podnikání se podnik explicitně hlásí také k ekonomické, sociální a ekologické udržitelnosti (Fair & Bio pražírna, 2021a). Zástupci podniku se také účastní různých společenských akcí, kde aktivně podporují trvalou udržitelnost (tamtéž, 2021).

8. 3. 2. Klima

Podnik téma klimatu ve svých činnostech aktivně řeší. Uvědomuje si negativní ekologické dopady spojené s pěstováním kávy na změnu klimatu (Veselovská, 2023a) a snaží se je eliminovat prostřednictvím nákupu výrobků, které jsou zařazeny do systému fair trade, který mimo jiné farmářům pomáhá přizpůsobit se klimatické změně a najít udržitelné řešení (Uhlířová, 2023).

Fair & Bio pražírna se řadí mezi průkopníky udržitelného podnikání v České republice a podporuje globální snahy o zmírňování změny klimatu a jejích dopadů (Uhlířová, 2022b).

Jak uvádí podnik: „Podle Fairtrade International se pěstitelé kávy v zemích globálního Jihu už roky potýkají s extrémními výkyvy počasí vlivem změny klimatu. Fair trade na to reaguje: kromě důstojných pracovních podmínek podporuje také šetrnost k životnímu prostředí a využívání přírodních zdrojů“ (Uhlířová, 2022c). Nákupem fair trade kávy tak podnik tuto snahu podporuje. Dále například odebírá kávové třešně od farmy, která funguje na principu 100% zelené energie (Uhlířová, 2022d).

8. 3. 3. Znečištění

Jedním z principů systému fair trade je kontrolované využívání pesticidů a další zemědělské chemie (Uhlířová, 2022a). Nákupem výrobků zařazených do tohoto systému tak podnik přispívá ke snížení znečištění půdy.

Přestože dle podniku většina fair trade pěstitelů hospodaří ekologicky, káva označovaná jako bio se pěstuje bez používání herbicidů a pesticidů, tedy za podmínek ekologického zemědělství (tamtéž, 2022a). Podnik se snaží tyto dvě certifikace propojovat a nabízet tak fair trade kávu a zároveň bio (viz. Fair & Bio pražírna, 2021c). Stejně jako v případě fair trade výrobků, prodejem bio kávy podnik přispívá se snížení znečištění půdy neorganickými a škodlivými látkami.

Jak dále uvádí sám podnik: „Ve Fair & Bio pražírně děláme vše, co je v našich silách, abychom se vyhnuli škodlivým vlivům. Zejména sociálním a environmentálním. Fair & Bio pražírna jako jediná v ČR zpracovává 100 % svého portfolia s certifikací Fairtrade. Pražíme kvalitní kávu s původem v ekologickém zemědělství“ (Veselovská, 2022).

8. 3. 4. Voda a mořské zdroje

Podnik si ve vztahu k udržitelnosti uvědomuje, že pěstování kávy doprovází značná spotřeba vody. Jak sám uvádí: „podle údajů organizace Water Footprint Network je dokonce průměrná vodní stopa 125 ml kávy 140 litrů vody“ (Uhlířová, 2022b). Certifikace bio se mimo jiné zaměřuje na hospodaření s vodou, nákupem takové kávy, tak podnik tuto snahu podporuje (Uhlířová, 2023). O tématu vody se pak dále zmiňuje spíše implicitně v souvislosti s biodiverzitou a ekosystémy.

8. 3. 5. Biodiverzita a ekosystémy

Z analyzovaných dokumentů je zřejmé, že podnik se tématem biodiverzity a ekosystému aktivně zabývá. Prostřednictvím nákupu bio kávy se snaží o větší udržitelnost obchodu s kávou. Jak uvádí: „Koncept bio je orientován na způsob pěstování, hospodaření s půdou i vodou a nakládání s naší zemí“ (Uhlířová, 2023). Certifikace bio garantuje, že káva byla vypěstována udržitelným způsobem, při kterém byl brán ohled na přírodu (Uhlířová, 2022c).

Většina družstev, která pěstují fair trade kávu a podnik od nich tuto kávu odebírá, hospodaří ekologicky, čímž se starají o své životní prostředí (Uhlířová, 2022e).

Pěstitelé kávy, od kterých podnik kávu odebírá, pěstují na svých polích také jiné plodiny, zejména ty, jejichž plody následně konzumují (Uhlířová, 2022c). Takový způsob pěstování přispívá k vyšší biodiverzitě. Také již dříve v této práci zmíněná farma, od které podnik odebírá kávové třešně, pěstuje kávu spolu s další vegetací, čímž se daří zachovat a podporovat místní biodiverzitu (Uhlířová, 2022d).

Podnik si uvědomuje, že pěstování kávy má na biodiverzitu negativní dopad a to zejména tím, že káva je často pěstována na monokulturních farmách. Podporuje tedy nákupem kávových zrn ty pěstitele, kteří se tento negativní dopad snaží zmírnit, jako jsou právě fair trade pěstitelé, kteří hospodaří udržitelně, s respektem k biodiverzitě, a často i ekologicky (Uhlířová, 2022b).

8. 3. 6. Využívání zdrojů a oběhové hospodářství

Využívání zdrojů a oběhové hospodářství je další téma, které v činnosti podniku silně rezonuje. Jelikož se podnik hlásí k principům sociálního podnikání, přemýšlí, jak minimalizovat vznikající odpad. Například prostřednictvím nabídky bezobalové kávy tak podnik předchází vzniku odpadu (Uhlířová, 2022f). Bezobalovou kávu nabízí velkoobchodním zákazníkům a také na svém e-shopu. Káva je dodávána ve vratných dózách z tmavého potravinářského plastu (Veselovská, 2023a nebo Vinkelhoferová & Dvořáková, 2020). Podnik takto bezobalově dodá až čtvrtinu své kávy (Uhlířová, 2022b) nebo ji nabízí v bezobalových obchodech (Veselovská, 2022 nebo Fair & Bio pražírna, 2020).

Podnik se zaměřuje také na další využití věcí identifikovaných v provozu jako odpad (Veselovská, 2023a), čímž naplňuje myšlenku cirkulární ekonomiky. Jak sám uvádí: „Ze sedliny z naší Fair & Bio kávy se vyrábí peelingové mýdlo, a není náhodou, že v sociálním podniku, který také usiluje o minimalizaci odpadů a důsledné využívání zdrojů, v Mýdlárně Koukol“ (tamtéž, 2023a).

Dalším příkladem podpory cirkulární ekonomiky může být odebírání kávových třešní, které jsou vlastně slupkou kávových zrn (Uhlířová, 2022d). Dříve odpad se tak opět mění na zdroj k dalšímu zpracování.

Podnik také sdílí se svými zákazníky tipy, jak dále využívat kávovou sedlinu, lógr, papírové kávové filtry a další odpad spojený s přípravou kávy. Řeší tedy, jak ekologicky využít odpad, který nepřímo vznikne užíváním svých produktů (Veselovská, 2021 nebo Veselovská, 2023b).

Podnik dále zvažuje materiály, které k výrobě svých produktů využívá. Při výrobě sáčků na kávu volí takové, jejichž výroba je méně energeticky náročná (Fair & Bio pražírna, 2021b).

8.3.7. Vlastní pracovní síla

Tématu vlastní pracovní síly se podnik podrobně věnuje. Řadí se mezi integrační sociální podniky a zaměstnává zejména osoby s různým znevýhodněním. Jak uvádí: „Jde nám o naši společnost, proto jsme se zapojili do sociálního podnikání a dáváme šanci lidem, kteří ji zpravidla nedostávají“ (Fair & Bio pražírna, 2021a). Jedná se zejména o lidi s mentálním či fyzickým handicapem (Fair & Bio pražírna, 2021a), dále podporují také znevýhodněné ženy: „Vycházíme vstříc různým druhům úvazků, zaměstnáváme zdravotně znevýhodněné ženy, ženy s malými dětmi, freelancerky i ženy vyššího věku, které se setkávají s diskriminací na pracovním trhu“ (Uhlířová & kol., 2023). Zaměstnanci ze znevýhodněných skupin tvoří přes 70 % všech zaměstnanců (Dvořáková, 2020 nebo Uhlířová, 2022g). Podnik tak podporuje diverzitu na pracovišti a work-life balance svých zaměstnanců a otevřeně také podporuje rovnost pohlaví a genderu (Uhlířová & kol., 2023).

Podnik prosazuje rovnost pracovních podmínek (Uhlířová & kol., 2023) a odmítá tzv. gender pay gap³² (Uhlířová & kol., 2023).

Podnik se také zaměřuje na firemní kulturu a podporu sociálního dialogu. Jak sám uvádí: „Naše spolupráce je založena na vzájemném respektu i vyjednávání. [...] Všichni se stále společně rozvíjíme a učíme, jak přínosně spolupracovat v co nejpříjemnějším prostředí“ (Uhlířová & kol., 2023). Snaží se upravovat pracovní prostory k pohodlí zaměstnanců a co nejlepším podmínkám pro práci (Uhlířová, 2022g). Také skrze družstevní formu podniku je podporováno transparentní a společné rozhodování, sociální soudržnost a prostor pro seberealizaci (Fair & Bio pražírna, 2021a).

Zaměstnanci tráví společně čas i mimo pracoviště (Uhlířová, 2022g). Myslí také na fyzické zdraví svých zaměstnanců a věnují se cvičení a fyzickým aktivitám (Uhlířová, 2022g).

Podnik se také intenzivně věnuje rozvoji a vzdělávání svých zaměstnanců. Organizuje společné workshopy a exkurze do podobně orientovaných podniků (Fair & Bio pražírna, 2021a nebo Uhlířová, 2022g). Podnik také vypracovává individuální plán

³² Gender pay gap = rozdíl mezi průměrnou mzdou žen a mužů.

pro každého zaměstnance s cílem podpory, rozvoje a vzdělávání osob ze znevýhodněných skupin, který průběžně konzultuje s odborníky (Uhlířová, 2022g).

8. 3. 8. Pracovníci v hodnotovém řetězci

Podnik si uvědomuje, že pěstování kávy mohou provázet určité sociální hrozby (Veselovská, 2023b). Jak je v této práci již dříve zmíněno, hlásí se k systém fair trade, jehož zásady vedou mimo jiné k podpoře pracovníků v hodnotové řetězci. Nákupem výhradně fairtrade kávy podporuje spravedlivé nastavení obchodu a důstojnou práci (Fair & Bio pražírna, 2021a). Systém fair trade také mimo jiné přispívá ke zlepšení životních a pracovních podmínek žen a genderové rovnosti. Jak podnik uvádí: „V naší nabídce už nějakou dobu máme stálici, kávu z rukou žen, filtrovanou Guatemalu z hornaté oblasti Huehuetenango. Tamní pěstitelky díky zapojení do fair trade dostávají spravedlivě zapláceno, organizaci si samy vedou, mají přístup k pěstitelské expertíze i ke vzdělání pro sebe a své děti“ (Uhlířová & kol., 2023). Podnik odebráním fair trade kávy tedy podporuje také stejnou odměnu za práci, rovné zacházení a rovnost pohlaví, a rozvoj a vzdělávání pěstitelky a jejich dětí. Podporou spravedlivých podmínek obchodování, lepších příjmů, vzdělávání a rovnosti, systém fair trade bojuje proti dětské práci (Uhlířová, 2023).

8. 3. 9. Komunity

Podpora komunit je další z témat, na která se systém fair trade, do kterého je podnik nákupem svých produktů zapojen, zabývá. Pěstitelé, kteří jsou do tohoto systému zapojeni, získávají příplatky, tzv. sociální prémie, či příplatky na sociální projekty a vzdělávání. Z nich mohou platit pomůcky pro děti do školy, zdravotní péči, školné, apod. O využití takového příspěvku si pěstitelé rozhodují sami (Uhlířová, 2022f). Jak podnik uvádí: „Zkvalitňuje se tak život celé komunity: budují se lepší cesty, vzniká přístup k pitné vodě, školy či zdravotní střediska“ (Uhlířová, 2023).

Férová cena za kávu také zlepšuje podmínky pěstitelů, kteří získávají adekvátní mzdu a mohou své finanční přebytky investovat do školení, odolnějších odrůd, případně rostlin pěstovaných pro vlastní spotřebu (Uhlířová, 2022a). Také tím se zlepšuje kvalita životních podmínek, zdraví a rozvoj dovedností u celé komunity. Jak uvádí sám podnik: „Ženy jsou dále výrazně podpořeny půjčkami, které využívají různě: od sazeniček kávovníků, organická hnojiva až po pěstování banánovníků a jiných plodin, které významně přispívají rodinám k obohacení jídelníčku“ (Vinkelhoferová, 2020).

8. 3. 10. Spotřebitelé a koncoví uživatelé

Podnik poskytuje svým spotřebitelům a koncovým uživatelům přístup ke kvalitním informacím. V souvislosti se zaměřením své činnosti na svém blogu otevřeně a pravidelně sdílí informace o svém podnikání, udržitelnosti, fair trade obchodu, zaměstnávání znevýhodněných osob, cirkulární ekonomice, ad. (Fair & Bio pražírna, 2021d).

Podnik také vůči spotřebitelům a koncovým uživatelům uplatňuje odpovědné marketingové postupy, kdy nabízí pouze eticky vyrobené produkty (Uhlířová, 2022h).

Skrze prodej fair trade a bio produktů pěstují u těchto skupin důvěru ve své produkty a zajišťují jejich bezpečnost díky transparentní a nejkratší možné cestě produktů ke koncovým uživatelům (Fair & Bio pražírna, 2021a nebo Uhlířová, 2022e).

8. 3. 11. Obchodní chování

Jak uvádí podnik: „Transparentnost je přístupem, který je od samotného počátku spjat s naší Fair & Bio pražírnou a hodnotami, které od založení pražírny vyznáváme“ (Uhlířová, 2022i).

Podnik také zohledňuje sociální a environmentální aspekty při výběru svých dodavatelů, a to nejen prostřednictvím systému fair trade a zpracováním bio surovin, ale také spoluprací s dalšími sociálními podniky, jako například nabídkou a prodejem výrobků sociálního podniku MANA z Krásné Lípy nebo sociálního podniku kavárna Modrý domeček v Řevnicích, které zaměstnávají osoby s mentálním či zdravotním postižením a duševním onemocněním (Uhlířová, 2022h).

Činnosti podniku a jeho zapojení do systému fair trade přispívají k udržitelným obchodním praktikám, řízení vztahů s dodavateli a firemní kultuře. Podnik například udržuje vztahy se zástupci pěstitelských družstev z Latinské Ameriky a Afriky (Fair & Bio pražírna, 2021a). Podnik také 51% zisku reinvestuje zpět do podnikání, o využití zbylých 49% každoročně rozhoduje členská schůze (Fair & Bio pražírna, 2021a).

8. 4. Závěry analýzy

Cílem této analýzy je zodpovědět hlavní výzkumnou otázku a to zda, a případně jak, se shodují aktivity sociálních podniků se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS.

Hlavní výzkumnou otázku doprovází ještě tři výzkumné podotázky, které hlavní výzkumnou otázku rozvíjejí a dále se konkrétně zaměřují na environmentální, sociální, nebo

ekonomické aktivity sociálního podniku a vliv typu modelu sociálního podniku na jeho odpovědnost a udržitelnost.

Z analýzy vyplývá, že všechny tři zkoumané sociální podniky se tématy společenské odpovědnosti a udržitelnosti zabývají a v naprosté většině oblastí, které témata pokrývají, také vyvíjejí konkrétní aktivity.

Všechny podniky intenzivně řeší téma klimatu, znečištění a využívání zdrojů a oběhového hospodářství, přičemž v těchto oblastech provádí řadu konkrétních aktivit. Téma biodiverzity a ekosystémů je u podniku Fair & Bio, družstvo řešeno velice intenzivně, a to v globálním měřítku a navazuje na něj spoustu jeho aktivit. Podnik Kokoza o.p.s. se věnuje tématu biodiverzity a ekosystémů zejména na lokální úrovni. Kabinet CB řeší toto téma, stejně jako téma vody spíše implicitně skrze své aktivity v jiných environmentálních oblastech. Další dva podniky téma vody v souvislosti se svou činností zmiňují.

Odpověď na výzkumnou podotázku 1b, jak se shodují environmentální aktivity sociálních podniků s environmentálními tématy společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS, tedy zní, že aktivity zkoumaných sociálních podniků se shodují a to ve všech relevantních tématech s environmentálními zásadami evropských standardů udržitelnosti ESRS.

Ze sociálních témat je neviditelnější téma vlastní pracovní síly, což může být dáno integračními aktivitami všech tří sociálních podniků. Podnik Fair & Bio, družstvo se pak na rozdíl od dalších dvou podniků velmi do hloubky věnuje také tématu pracovníků v hodnotovém řetězci. Všechny tři podniky také řeší téma komunit, přestože některé spíše na místní úrovni. Téma spotřebitelů a koncových uživatelů rezonuje u všech zkoumaných podniků.

Odpověď na výzkumnou podotázku 1c, jak se shodují sociální aktivity sociálních podniků se sociálními tématy společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS, tedy zní, že aktivity zkoumaných sociálních podniků se shodují ve všech relevantních tématech se sociálními zásadami evropských standardů udržitelnosti ESRS.

Z analýzy také vyplývá, že téma obchodního chování a jeho konkrétní oblasti jsou v aktivitách všech podniků jasně identifikovatelné.

Odpověď na výzkumnou podotázku 1d, jak se shodují ekonomické aktivity sociálních podniků s ekonomickými zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS, zní, že aktivity zkoumaných sociálních

podniků se shodují ve všech relevantních tématech s ekonomickými zásadami evropských standardů udržitelnosti ESRS.

Co se týče otázky souvislosti typu modelu sociálního podniku s naplňováním zásad společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS, není v tomto směru identifikován vztah mezi naplňováním zásad a typem modelu.

Odpověď na výzkumnou podotázku 1e, zda má typ modelu sociálního podniku vliv na naplňování zásad společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS tedy zní, že typ modelu sociálního podniku nemá dle výzkumných zjištění vliv na naplňování zásad společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS.

9. Závěr

Diplomová práce se zabývá tématem sociálního podnikání jako společensky odpovědného a udržitelného podnikání. Přestože se tyto dva koncepty od sebe liší, stojí na třech stejných pilířích – environmentálním, sociálním a ekonomickém. Zatímco však koncept CSR/ESG je v dnešním světě trendem udávajícím směřování globálního trhu, sociální podnikání zůstává u široké veřejnosti v českém prostředí na okraji zájmu. Možné propojení těchto dvou konceptů tak může sociálním podnikům pomoci přiblížit koncept společenské odpovědnosti a udržitelnosti, nabídnout způsob, jak jej mohou identifikovat ve své činnosti a aktivitách a poskytnout tak možnost stát se viditelnými průkopníky konceptu CSR/ESG v České republice.

Výzkumným problémem práce je porovnání konceptu sociálního podnikání s konceptem společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem. Teoretická část práce se věnuje sociální ekonomice, sociálnímu podnikání a jejich propojení s občanskou společností. Dále se zabývá společenskou odpovědností a udržitelností a definuje konkrétní kritéria společenské odpovědnosti a udržitelnosti.

Cílem této práce je zodpovědět výzkumnou otázku, a to zda se shodují aktivity sociálních podniků se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS. Dále také zodpovědět výzkumné podotázky, které se blíže zaměřují na shodu environmentálních, sociálních a ekonomických aktivit sociálních podniků s relevantními tématy společenské odpovědnosti a udržitelnosti firem dle evropských standardů udržitelnosti ESRS. Poslední výzkumná podotázka pak zkoumá, zda má typ modelu sociálního podniku vliv na naplňování zásad společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS.

Výzkumným vzorkem jsou dle předem daných kritérií zvoleny tři sociální podniky různých právních forem – Kabinet CB s.r.o., Kokoza o.p.s., a Fair & Bio, družstvo.

Výzkum je rozdělen na dvě části. V první části jsou prostřednictvím metody analýzy dokumentů analyzovány evropské standardy ESRS. Výsledná data jsou poté porovnávána s principy a indikátory sociálního podnikání. Podle výsledků první analýzy se principy sociálního podnikání shodují se zásadami společenské odpovědnosti a udržitelnosti dle evropských standardů ESRS a to ve všech tematických oblastech, kterými jsou změna klimatu, vodní a mořské zdroje, biodiverzita a ekosystémy, využívání zdrojů a cirkulární

ekonomika, vlastní pracovní síla, pracovníci v hodnotovém řetězci, komunity, spotřebitelé a koncoví uživatelé, a obchodní chování.

V druhé části výzkumu jsou prostřednictvím tematické analýzy zpracovány zdroje dat týkající se aktivit sociálních podniků ze vzorku. Výsledky analýzy umožnily odpovědět na další výzkumné otázky a podotázky. Aktivity všech tří zkoumaných sociálních podniků se shodují, a to ve všech relevantních tématech s environmentálními, sociálními a ekonomickými zásadami evropských standardů udržitelnosti ESRS. Zároveň není identifikován žádný vliv typu modelu sociálního podniku na naplňování CSR/ESG v aktivitách podniku.

Cíle práce se zodpovězením výzkumných otázek podařilo dosáhnout a lze konstatovat, že zkoumané sociální podniky a podniky provozující podobné aktivity jsou společensky odpovědné a udržitelné nehledě na typ modelu sociálního podniku.

Dalším zajímavým výzkumem na téma sociálního podnikání a CSR/ESG by mohlo být dle metrik ESRS provést analýzu a sestavit podrobný report udržitelnosti konkrétního sociálního podniku. To by umožnilo lépe poznat, zda je pro sociální podniky v českých podmínkách podrobný reporting udržitelnosti v této podobě relevantní.

10. Literatura

10. 1. Seznam použité literatury

Alhojailan, M. I., & Ibrahim, M. (2012). Thematic analysis: A critical review of its process and evaluation. *West east journal of social sciences*, 1(1), 39-47. Dostupné z: <https://westeastinstitute.com/journals/wp-content/uploads/2013/02/4-Mohammed-Ibrahim-Alhojailan-Full-Paper-Thematic-Analysis-A-Critical-Review-Of-Its-Process-And-Evaluation.pdf>

Bouchard, M. J., & Salathé-Beaulieu, G. (2021). *Producing Statistics on Social and Solidarity Economy*. Knowledge Hub Working Paper. Dostupné z: <https://knowledgehub.unsse.org/wp-content/uploads/2021/08/WP-2021-SSE-Stats-Bouchard-Salathe-Beaulieu.pdf>

Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal* 9 (2): 27-40.

Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. Sage Publications. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id= rfCIWRhIKAC&oi=fnd&pg=PR6&dq=Boyatzis,+R.E.+1998.+Transforming+qualitative+information:+thematic+analysis+and+code+development.+Sage+Publications.&ots=EBtLCffm4j&sig=xPPpnUEmKWeGiJCiFOeirGeudQ&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887 Available from: <http://eprints.uwe.ac.uk/11735>

Caroll, A. B., (2008). A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices. In Andrew Crane, Abigail McWilliams, Dirk Matten, Jeremy Moon & Donald Siegel (eds.) *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Oxford University Press. 19-46

CIRIEC. (2021). *Ciriec International's Contribution: The Action Plan for the Social Economy*. Université de Liège. Dostupné z: <https://www.ciriec.uliege.be/wp->

[content/uploads/2021/04/Contribution-du-CIRIEC-intl-au-plan-daction-ESS-Com-Eur.-final-EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/devc/20020122/com(2001)366_en.pdf)

Commission of the European Communities. (2001). *Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibilities*, COM(2001) 366 final, Brussels. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/devc/20020122/com\(2001\)366_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/devc/20020122/com(2001)366_en.pdf)

Crowther D., Aras, G. (2008). *Corporate Social Responsibility*. Dostupné z: https://my.uopeople.edu/pluginfile.php/57436/mod_book/chapter/121631/BUS5116.Crowther.Aras.CSR.pdf

České sociální podnikání. (2023a). *Principy a definice*. Ministerstvo práce a sociálních věcí. <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice> (cit. 2023-01-12)

České sociální podnikání. (2023b). *Indikátory/Rozpoznávací znaky*. Ministerstvo práce a sociálních věcí. <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/indikatory> (cit. 2023-1-18)

Dahlsrud, A. (2006). How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. Chichester, UK: John Wiley & Sons, 15(4), 1-13. ISSN 1535-3958. Dostupné z: doi:10.1002/csr.132. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/discovery/fulldisplay?docid=cdi_crossref_primary_10_1002_csr_132&context=PC&vid=420CKIS_INST:UKAZ&lang=cs&search_scope=MyInst_and_CI&adaptor=Primo%20Central&tab=Everything&query=any,contains,corporate%20social%20responsibility%20definition&offset=0

Dohnalová, M., Deverová, L., Legnerová, K. & Pospíšilová. T. (2015). *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Dohnalová, M. & Korimová, G. (2016). Sociální ekonomika a sociální podnikání v ČR. Fórum sociální politiky, 1/10, Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/clanek/socialni-ekonomika-a-socialni-podnikani-v-ceske-republice/>

Dohnalová, M., Francová, P., Hudcová, E., Johanisová, N., Kurková, G., Rychtář, K., Šikulová, M. & Vinkelhoferová, M. (2018). *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR*.

- TESSEA, z.s.: Praha. Dostupné z: http://www.tessea.cz/images/pdf/ZPRAVA_O_STAVU_SOC_PODNIKANI_2018.pdf
- EFRAG. (n.d.a). *First Set of draft ESRS*. EFRAG. Dostupné z: <https://efrag.org/lab6> (cit. 2023-02-19)
- EFRAG. (n.d.b). *EFRAG TODAY*. EFRAG. Dostupné z: <https://efrag.org/About/Facts> (2023-02-19)
- EFRAG. (November, 2022). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS 1 General requirements*. EFRAG. Dostupné z: <https://efrag.org/lab6>
- European Commission, Trade. (n.d.). *Sustainable development*. European Commission. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/sustainable-development_en (cit. 2023-02-02)
- European Parliament. (2022). *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the amending Directive 2013/34/EU, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Regulation (EU) No 537/2014, as regards corporate sustainability reporting*. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2022/07-13/CSRD-consolidatedtext-final_EN.pdf
- Evropská komise. (2011). *Iniciativa pro sociální podnikání*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0682&from=cs>
- Evropský hospodářský a sociální výbor. (2017). *Nedávný vývoj sociální ekonomiky v Evropské unii: Shrnutí*. Dostupné z: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-876-cs-n.pdf>
- Farcane, N. & Bureana, E. (2015). History Of 'corporate Social Responsibility' Concept. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*. 2. 31-48. 10.29302/oeconomica.2015.17.2.3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/348056918_History_Of_'corporate_Social_Responsibility'_Concept

Flagship. (2022, prosinec, 2). *Vše, co potřebujete vědět o směrnici CSRD a o nových evropských standardech ESRS agentury EFRAG*. Flagship. Dostupné z: <https://flagshipimpact.com/tpost/4fokitlm91-ve-co-potebujete-vdt-o-smrnici-csrd-a-o>)

Francová, P. & Fraňková, E. (2022). *Vyhodnocení dotazníkového šetření sociálních podniků v ČR 2022*. Praha. Dostupné z: https://ceske-socialni-podnikani.cz/images/pdf/Vyhodnoceni_dotaznikoveho_setreni_2022_web.pdf

Fraňková E. (2019). *Social enterprises and their ecosystems in Europe*. Updated country report: Czech Republic. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=5&advSearchKey=socnteco&mode=advancedSubmit&catId=22&doc_submit=&policyArea=0&policyAreaSub=0&country=0&year=0

Gillan, S. L., Koch, A., & Starks, L. T. (2021). Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance. *Journal of Corporate Finance*, 66, 101889. Dostupné z: <https://sites.pitt.edu/~awkoch/CSR%20review%20JCF.pdf>

Hulgård, L. (2010). *Discourses of Social Entrepreneurship – Variations of the same theme?*, EMES Working Papers, no. 10/01, Liege: EMES European Research Network. Dostupné z: https://emes.net/content/uploads/publications/WP_10-01_Hulgaard_web_.pdf

Jäger, U. & Schröer, A. (2013). *Integrated Organizational Identity: A Definition of Hybrid Organizations and Research Agenda*. VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations. 25. 10.1007/s11266-013-9386-1.

Kiger, M. E., & Varpio, L. (2020). Thematic analysis of qualitative data: AMEE Guide No. 131. *Medical teacher*, 42(8), 846-854. dostupné z: https://www.plymouth.ac.uk/uploads/production/document/path/18/18247/Kiger_and_Varpio_2020_Thematic_analysis_of_qualitative_data_AMEE_Guide_No_131.pdf

Mack, N., Woodson, C., Macqueen, K., Guest, G. & Namey, E.. (2005). *Qualitative Research Methods: A Data Collector's Field Guide*. Family Health International. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/215666086_Qualitative_Research_Methods_A_Data_Collector's_Field_Guide

Monzón, J., L., Chaves, R. & kol. (2012). *Sociální ekonomika v evropské unii: Shrnutí zprávy vypracované pro Evropský hospodářský a sociální výbor*. CIRIEC. Dostupné z: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_cs.pdf

Novisto. (2022, October 11). *What's The Difference Between CSR and ESG?*. Dostupné z: <https://novisto.com/whats-the-difference-between-csr-and-esg/>

Novotná H., Špaček, O., & Šťovíčková Jantulová, M. (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha FHS UK.

NROS. (2023). *Jak podnikat udržitelně – ESG pro neziskovky, sociální podniky a malé/střední firmy*. Vzdělávání NROS. https://vzdelavani.nros.cz/jak-podnikat-udrzitelne-esg-pro-neziskovky--socialni-podniky-a-male-stredni-firmy/?fbclid=IwAR1EbDzGiPa0oyQ1Appuh1Mz_AS4dsh_Ns1FLVDKGR_4SZj-alVM5ktAUvg

Peattie, K. & Morley, A. (2008) *Social Enterprises: Diversity and Dynamics, Contexts and Contributions*. Cardiff University: ESRC Centre for Business Relationships, Accountability, Sustainability and Society (BRASS). Dostupné z: <https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/30775/1/SE%20Monograph%20Published.pdf>

Pestoff, V. A. (1992). Third sector and co-operative services. From determination to privatization, *Journal of Consumer Policy*, 15(1), 12-45. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/225241412_Third_sector_and_co-operative_services_-_An_alternative_to_privatization/link/57c0933808ae2f5eb3322453/download

Powel, W. W. (ed.) (1987). *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. New Haven: Yale University Press.

Powel, W. W., & Steinberg, R. (2006). *The Nonprofit Sector: A Research Handbook* (2nd. Ed.). Yale University Press, 117-140

Salamon, L. & Anheier, H. (1998). Social Origins of Civil Society: Explaining the Non-Profit Sector Cross-Nationally. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 09. 10.1023/A:1022058200985. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/263242805_Social_Origins_of_Civil_Society_Explaining_the_Non-Profit_Sector_Cross-Nationally

Social Economy Europe. (2018). *Social Economy, a Driver of Economic and Social Progress in Europe*. Dostupné z: <https://www.socialeconomy.eu.org/wp-content/uploads/2020/03/SEE-ANNUAL-REPORT-2018.pdf>

Skovajsa, M. (2010). *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-681-0.

Sokolovský, T., a kol. (2012). Sociální pilíř konceptu společenské odpovědnosti firem (CSR), ve vztahu k zaměstnanosti OZP na volném trhu práce, *OP LZZ: Definiční vymezení 3 pilířů CSR*. 2012. Dostupné z: <https://www.spcsr.cz/Definici-vymezeni-3-piliru-CSR>

Steinerová M. & Makowski D. (2008). *Koncept CSR v praxi: Průvodce odpovědným podnikáním*. Praha: ASPRA a.s. a 94 minutes, s.r.o.

Švaříček, R., Šed'ová, K. & kol. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Tematická síť pro sociální ekonomiku. (n.d.) *Principy sociálního podniku*. Dostupné z: https://tessea.cz/images/pdf/tabulka_principu_SP_2014.pdf (cit. 2023-1-18)

Toepler, S. & Anheier, H. (2010). *International Encyclopedia of Civil Society*. 2010. Germany: Springer. s. 576-580

Trnková, J. (2004). *Společenská odpovědnost firem: Kompletní průvodce tématem & závěry z průzkumů v ČR*. Praha: Business Leaders Forum. Dostupné z: https://neziskovky.cz/data/vyzkum_CSR_BLF_2004txt8529.pdf

World Business Council for Sustainable Development. (2000). *Corporate Social Responsibility: Making Good Business Sense*. World Business Council for Sustainable Development: Geneva. Dostupné z: <http://www.ceads.org.ar/downloads/Making%20good%20business%20sense.pdf>

Zákony pro lidi. (2023). *Zákon č. 513/1991 Sb. AION CS, s.r.o.*
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-513> (cit. 2023-01-07)

Zimmer, A., Hoemke, P., Pahl B. J. & Rentzsch Ch. (2018). *Resilient Organizations in the Third Sector. Professionalized Membership Associations, Social Enterprises, Modern Hybrids*. Liege: EMES European Research Network asbl.

10. 2. Analyzované dokumenty

10. 2. 1. Standardy ESRS

EFRAG. (2022a, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS E1 Climate Change*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F08%2520Draft%2520ESRS%2520E1%2520Climate%2520Change%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022b, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS E2 Pollution*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F09%2520Draft%2520ESRS%2520E2%2520Pollution%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022c, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS E3 Water and Marine Resources*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F10%2520Draft%2520ESRS%2520E3%2520Water%2520and%2520marine%2520resources%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022d, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS E4 Biodiversity and Ecosystems*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F11%2520Draft%2520ESRS%2520E4%2520Biodiversity%2520and%2520ecosystems%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022e, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS E5 Resource Use and Circular Economy*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F12%2520Draft%2520ESRS%2520E5%2520Resource%2520use%2520and%2520circul ar%2520economy.pdf>

EFRAG. (2022f, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS S1 Own Workforce*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F13%2520Draft%2520ESRS%2520S1%2520Own%2520workforce%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022g, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS S2 Workers in the Value Chain*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F14%2520Draft%2520ESRS%2520S2%2520Workers%2520in%2520the%2520value%2520chain%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022h, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS S3 Affected Communities*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F15%2520Draft%2520ESRS%2520S3%2520Affected%2520communities%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022i, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS S4 Consumers and End-users*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F16%2520Draft%2520ESRS%2520S4%2520Consumers%2520end%2520users%2520November%25202022.pdf>

EFRAG. (2022j, November). *Draft European Sustainability Reporting Standards: ESRS G1 Business Conduct*. Dostupné z:

<https://efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F17%2520Draft%2520ESRS%2520G1%2520Business%2520conduct%2520November%25202022.pdf>

[2F17%2520Draft%2520ESRS%2520G1%2520Business%2520Conduct%2520November%25202022.pdf](#)

10. 2. 2. Sociální podnik Kabinet CB s.r.o.

Kabinet CB. (n.d.a). *Vyhodnocení environmentálního dopadu projektu*. Kabinet CB. https://www.kabinetcb.cz/wp-content/uploads/2022/10/Kabinet-CB_vyhodnoceni%CC%81-environmenta%CC%81ni%CC%81ho-dopadu-projektu_KAPLICE_FINAL.pdf (cit. 2023-02-15)

Kabinet CB. (n.d.b). *Zásady ekologicky šetrného podnikání*. Kabinet CB. https://www.kabinetcb.cz/wp-content/uploads/2022/10/KabinetCB_Za%CC%81sady-ekologicky-s%CC%81etrne%CC%81ho-podnika%CC%81ni%CC%81.pdf (cit. 2023-03-10)

Kabinet CB. (n.d.c). *Metodika psychosociální práce*. Kabinet CB. https://www.kabinetcb.cz/wp-content/uploads/2023/04/Metodika-psychosocialni-prace_web.pdf (cit. 2023-04-12)

Kabinet CB. (2020, prosinec, 10). *Naplňování principů sociálního podnikání*. Kabinet CB. https://www.kabinetcb.cz/wp-content/uploads/2022/10/Kabinet-CB_napln%CC%81Cova%CC%81ni%CC%81-principu%CC%81A-socia%CC%81ni%CC%81ho-podnika%CC%81ni%CC%81_FINAL.pdf (cit. 2023-03-16)

Kabinet CB. (2023a). *Nadcházející kurzy a workshopy*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/kurzy-a-workshopy/> (cit. 2023-04-12)

Kabinet CB. (2023b). *Reuse centrum*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/reuse-centrum-a-prodejny/> (cit. 2023-03-13)

Kabinet CB. (2023c). *O Kabinet CB*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/socialni-podnik/> (cit. 2023-04-02)

Kabinet CB. (2023d). *Prodejny nábytku*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/prodejny-nabytku/> (cit. 2023-03-18)

Kabinet CB. (2023e). *Renovace nábytku na zakázku*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/renovace-nabytku-na-zakazku/> (cit. 2023-03-19)

Kabinet CB. (2023f). *Vyklízení nemovitostí*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/vyklizeni-nemovitosti/> (cit. 2023-04-20)

Kabinet CB. (2023g). *Půjčovna nádobí a nábytku*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/pujcovna-nadobi-a-nabytku/> (cit. 2023-03-15)

Kabinet CB. (2023h). *Veřejné dílny*. Kabinet CB. <https://www.kabinetcb.cz/verejne-dilny/> (cit. 2023-03-18)

10. 2. 3. Sociální podnik Kokoza o.p.s.

Kokoza. (n.d.a). *Nesud' podle slupky, kompostuj a inspiruj svého souseda i oblíbenou kavárnu nebo restauraci*. Kokoza. <https://kokoza.cz/nesud-podle-slupky/> (cit. 2023-03-10)

Kokoza. (n.d.b). *Nabídka pro firmy a organizace*. Kokoza. <https://kokoza.cz/nabidka-pro-firmy-a-organizace/> (cit. 2023-02-15)

Kokoza. (n.d.c). *Nabídka pro obce*. Kokoza. <https://kokoza.cz/nabidka-pro-obce/> (cit. 2023-03-02)

Kokoza. (n.d.d). *Nabídka pro gastroprovozy*. Kokoza. <https://kokoza.cz/nabidka-pro-gastroprovozy/> (cit. 2023-03-15)

Kokoza. (n.d.e). *Kdo je Kokoza?*. Kokoza. <https://kokoza.cz/kdo-je-kokoza/> (cit. 2023-03-09)

Kokoza. (n.d.f). *Pracovní nabídky*. Kokoza. <https://kokoza.cz/pracovni-nabidky/> (cit. 2023-03-14)

Kokoza. (n.d.g). *Partnerství*. Kokoza. <https://kokoza.cz/partnerstvi/> (cit. 2023-04-02)

Kokoza. (n.d.h). *Blog*. Kokoza. <https://kokoza.cz/blog/> (cit. 2023-03-15)

Kokoza. (n.d.i). *Mapko*. Kokoza. <https://www.mapko.cz> (cit. 2023-04-16)

Kokoza. (n.d.j). *10 důvodů, proč městům svědčí komunitní zahrady*. Kokoza. <https://drive.google.com/drive/folders/1dqcrTr7xmCQ5yNq9fpnKwMiFentrNo71> (cit. 2023-04-05)

Kokoza. (2021). *Výroční zpráva o činnosti organizace KOKOZA, o.p.s. za rok 2020.*

Dostupné z:

<https://or.justice.cz/ias/ui/vypissldetail?dokument=67179747&subjektId=675322&spis=384616>

Kokoza. (2022). *Výroční zpráva o činnosti organizace KOKOZA, o.p.s. za rok 2021.*

Dostupné

z:

<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=73104061&subjektId=675322&spis=384616>

Kokoza. (2023). *E-shop Kokoza.* Kokoza. <https://eshop.kokoza.cz> (cit. 2023-03-15)

Lankašová, L. & Řešátková, K. (2012). *Zakládací smlouva KOKOZA, o.p.s.* Dostupné z:

<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=16062457&subjektId=675322&spis=384616>

Lankašová, L. & Regalová, K. (2021). *Dodatek č. 3 k zakládací smlouvě KOKOZA, o.p.s.*

Dostupné

z:

<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=67257185&subjektId=675322&spis=384616>

Lankašová, L. & Regalová, K. (2022). *Dodatek č. 4. k zakládací smlouvě Kokoza, o.p.s.*

Dostupné

z:

<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=74355651&subjektId=675322&spis=384616>

Mrkvičková, K. (2022). *Kompostování ve městě.* Praha: Kokoza o.p.s.

Pokorná, R. (2023, únor, 6). *Náhradní plnění 2023 a jak s ním pomůže Kokoza.* Kokoza.

<https://kokoza.cz/komunita/nahradni-plneni-a-kokoza/> (cit. 2023-04-10)

10. 2. 4. Sociální podnik Fair & Bio, družstvo

Dvořáková, Z. (2020, květen, 21). *O lidech s mentálním postižením.* Fair & Bio pražírna.

<https://www.fair-bio.cz/blog/o-lidech-s-mentalnim-postizenim/> (cit. 2023-03-29)

Fair & Bio pražírna (2020, srpen, 26). *Žijeme bez odpadu (co to jde).* Fair & Bio pražírna.

<https://www.fair-bio.cz/blog/zijme-bez-odpadu--co-to-jde/> (cit. 2023-03-15)

Fair & Bio pražírna (2021a). *Fair & Bio pražírna.* Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/fair-bio-prazirna/>

(cit. 2023-03-26)

Fair & Bio pražírna (2021b, duben, 1). *Přecházíme na černé kávové sáčky*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/prechazime-na-cerne-kavove-sacky/> (cit. 2023-04-15)

Fair & Bio pražírna (2021c). *Férová káva*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/kava/> (cit. 2023-04-20)

Fair & Bio pražírna (2021d). *Blog*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/> (cit. 2023-03-19)

Uhlířová, J. (2022a, březen, 25). *Férová káva, aneb jak se žije pěstitelům a pěstitelkám*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/ferova-kava-zlepsuje-zivot-pestitelu/> (cit. 2023-04-15)

Uhlířová, J. (2022b, květen, 18). *Může být káva udržitelná?*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/muze-byt-kava-udrzitelna/> (cit. 2023-04-17)

Uhlířová, J. (2022c, srpen, 25). *Proč má smysl kupovat bio kávu?*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/proc-bio-kava/> (cit. 2023-04-20)

Uhlířová, J. (2022d, červenec, 2022). *Co je Cascara a proč byste ji měli ochutnat?*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/co-je-cascara-a-proc-byste-ji-meli-ochutnat/> (cit. 2023-03-15)

Uhlířová, J. (2022e, září, 27). *Dobrodružná cesta kávy od kávovníků až na váš stůl*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/dobrodruzna-cesta-kavy-od-kavovniku-az-na-vas-stul/> (cit. 2023-04-10)

Uhlířová, J. (2022f, leden, 27). *Co se skrývá za cenou férové kávy?*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/co-se-skryva-za-cenou-ferove-kavy/> (cit. 2023-04-07)

Uhlířová, J. (2022g, listopad, 24). *Jak rozvíjet potenciál lidí s handicapem v sociálním podniku?*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/jak-rozvijet-potencial-lidi-s-handicapem-v-socialnim-podniku/> (cit. 2023-04-21)

Uhlířová, J. (2022h, prosinec, 3). *Udržitelné Vánoce: Jak potěšit dárky s přidanou hodnotou?*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/udrzitelne-vanoce-jak-potesit-darky-s-pridanou-hodnotou/> (cit. 2023-04-15)

Uhlířová, J. (2022i, říjen, 26). *Čtvrtá kávová vlna bude ve znamení udržitelnosti*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/ctvrta-kavova-vlna-ve-znameni-udrzitelnosti/> (cit. 2023-04-13)

Uhlířová, J. (2023, leden, 30). *Férový obchod jako cesta k udržitelnosti*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/ferovy-obchod-jako-cesta-k-udrzitelnosti/> (cit. 2023-04-13)

Uhlířová, J., Doubicová L., & Vinkelhoferová M. (2023, únor, 28). *Férovou odměnu ke dni žen*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/ferovou-odmenu-zenam-k-mdz/> (cit. 2023-04-23)

Veselovská, A. (2021, říjen, 22). *Tipy, jak využít lógr z filtrované kávy i espressa*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/tipy-jak-vyuzit-sedlinu-z-filtrovane-kavy-i-espressa/> (cit. 2023-03-18)

Veselovská, A. (2022, leden, 11). *6 kroků ke kávě bez zbytečných obalů*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/sest-kroku-ke-kave-bez-zbytecnych-obalu/> (cit. 2023-04-15)

Veselovská, A. (2023a, březen, 23). *Jak pít a nakupovat kávu udržitelně?*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/jak-pit-a-nakupovat-kavu-udrzitelne/> (cit. 2023-04-22)

Veselovská, A. (2023b, únor, 23). *Povzbudte pleť kávovým scrubem z nevyužité sedliny*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/povzbudte-plet-kavovym-scrubem-z-nevyuzite-sedliny/> (cit. 2023-04-07)

Vinkelhoferová, M. (2020, březen, 8). *Důstojný život žen (a mužů)*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/dustojny-zivot-zen--a-muzu/> (cit. 2023-03-15)

Vinkelhoferová, M., & Dvořáková, Z. (2020, listopad, 6). *Předplaťte si Fair & Bio kávu, jde to i bezobalově*. Fair & Bio pražírna. <https://www.fair-bio.cz/blog/predplatte-si-fair-bio-kavu--jde-to-i-bezobalove/> (cit. 2023-04-01)

10. 3. Seznam obrázků

Obrázek č. 1: *Pestoffův trojúhelník – rozdělení společnosti do tři sektorů*

10. 4. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: *Principy a rozpoznávací indikátory pro sociální podniky*

Tabulka č. 2: *ESRS E1 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 3: *ESRS E2 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 4: *ESRS E3 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 5: *ESRS E4 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 6: *ESRS E5 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 7: *ESRS S2 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 8: *ESRS S2 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 9: *ESRS S3 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 10: *ESRS S4 a principy sociálního podnikání*

Tabulka č. 11: *ESRS G1 a principy sociálního podnikání*